

Yrke

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING 70. ÅRGANG

Nr. 2 2026

“ Det var litt skummelt å reise hjemmefra første gang, men nå går det veldig greit.

LÆRLING HERMAN (19)

Victoria (20) i Arguineguin

**LEVER FRISØR-
DRØMMEN I SYDEN**

Herman (19) har sjøen som jobb

**MEKKET SEG
TIL AFRIKA**

Ebba (19) i Puerto de Mogán

**HOTELL
I SÆRKLASSE**

De har
**HELE
VERDEN
SOM
SKOLE**

TEMA

Utlandet

Mange drømmer om et friår etter videregående – med reiser og jobb i utlandet. Ungdommene Yrke har møtt i denne utgaven, gjør nettopp det. Som lærlinger utenfor Norges grenser.

SIDE 12

SAGT I DETTE BLADET

“Det er ikke bare den videregående utdanningen som er viktig, du må komme ut og kunne et fag.

BENEDIKTE STERNER, LO, SIDE 25

FASTE SPALTER

- 3 Leder
- 4 Yrke-profilen
- 10 Kortnytt
- 26 Lærlingen
- 38 Slik gjør vi det her
- 42 Fotoreportasjen
- 48 De gikk foran
- 56 Yrke besøker Plus-skolen
- 64 Skråblikket
- 66 Petiten

AKTUELT

- 12 Lærling i utlandet
- 14 På utveksling langt sør
- 20 Med sjøen som jobben
- 24 Kamp om yrkesfagene
- 32 Automasjon på læreplanen

FAGARTIKLER

- 30 Fagdebatt om yrkesfaglærere
- 35 Kronikk om høyere yrkesfagutdanning
- 52 Fagartikkel om yrkesfagsentre
- 60 Fagdebatt om bedre yrkesfagvalg
- 68 Fagdebatt om reiselivsutdanningen
- 70 Fagdebatt om politiske løfter og yrkesfag

Lærlingen

Iselin Ørnes forsto raskt at hun hadde valgt riktig. Som lærling i barne- og ungdomsarbeiderfaget kunne hun vise omsorg og være til hjelp for andre.

SIDE 26

Profilen

Elin Stavrum fikk sin første rektorjobb i 2003. Nå leder hun en av Oslos mest markante yrkesfagsskoler i noen få uker til. Etterstad-rektoren nærmer seg pensjonstilværelsen.

SIDE 4

Brobyggeren

Møbelsnekker, yrkesfaglærer, bistandsarbeider og tillitsvalgt. Øivind Engh har brukt et helt arbeidsliv på å løfte fram de kloke hendene. Nå er han tilbake ved høvelbenken.

SIDE 48

Forsidefoto: Marianne Otterdahl-Jensen

ANSVARLIG REDAKTØR

Wenche Helene Schjønberg
91 19 13 15
ws@utdanningsnytt.no

KONTAKT

E-post: yrke@utdanningsforbundet.no
Post: Yrke, Utdanningsforbundet,
Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Besøk: Hausmannsgate 17, Oslo
På nett: utdanningsnytt.no/yrke

ANNONSEKONTAKT

Grethe Ånerud, HS Media AS
92 83 68 30
utdanning@hsmedia.no

MEDLEMSSERVICE

Spørsmål om abonnement og
bladordningen, adresseendringer
og Min Side:
E-post: medlem@udf.no
Telefon: 24 14 20 00
Min Side: udf.no/min-side

ABONNEMENT

Ikke medlem, men ønsker abonnement?
Send e-post til:
abonnement@utdanningsnytt.no
utdanningsnytt.no/abonnement

UTGIVER

Utdanningsforbundet

BEKREFTET OPPLAG

9084, ifølge Fagpressens Mediekontroll.

Yrke er medlem av Fagpressen og redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaktøren. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen.

Stoff i tidsskriftet kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren med kildehenvisning.

Vi forbeholder oss retten til å lagre og utgi stoffet i elektronisk form fra vårt redaksjonsarkiv eller andre databaser som vi har avtale med.

GRAFISK DESIGN

Mediamania
mediamania.no

TRYKK

Ålgård Offset
ISSN 1504-1905

Yrke nummer 3 kommer
9. oktober

PÅ NETT Er du klar over at flesteparten av Yrkes saker også publiseres på nettstedet Utdanningsnytt? Vi anbefaler deg å ta en titt på hvordan vi ser ut på nettet.

LEDER

Flere bør få reise ut

Når flere norske lærlinger reiser ut i Europa, er det ikke bare en mulighet. Det er en investering.

Tall fra Erasmus+ viser at flere reiser ut, og flere kommer hit. Det er bra. Men det viktigste er ikke hvor mange som deltar. Det er hva de tar med seg hjem.

For en lærling handler et opphold i utlandet om mer enn fag. Det handler om å møte andre måter å jobbe på, andre krav og andre forventninger. Det gir erfaring som ikke kan læres i et klasserom.

Mange som går på studieforberedende, tar et friår etter videregående. De reiser, jobber og får erfaring fra andre land.

Den muligheten bør ikke være forbeholdt noen få. Også yrkesfagelever og lærlinger trenger rom til å se mer enn sin egen arbeidsplass.

Samtidig er norsk fagopplæring tett knyttet til arbeidslivet. Nettopp derfor

er det viktig å løfte blikket. Arbeidslivet er ikke bare norsk.

Når lærlinger får erfaring fra andre land, styrker det både den enkelte og

fagene de er en del av.

Nye impulser kommer tilbake til norske arbeidsplasser.

Derfor bør flere få muligheten.

I dag er det fortsatt mange som ikke kjenner til ordningene, eller

som ikke får tilbud om å delta. Det er et ansvar som ligger hos både skoler, fylkeskommuner og opplæringskontor.

Erasmus+ viser at det er mulig. Nå gjelder det å bruke muligheten.

“Når lærlinger får erfaring fra andre land, styrker det både den enkelte og fagene de er en del av.”

Wenche H. Schjønberg

REDAKTØR
ws@utdanningsnytt.no

TIPS OSS

Yrke tar gjerne imot tips om hva vi bør skrive om. Vi skriver om alle yrkesfagene og forsøker å dekke alle landsdelene og programområdene gjennom årets fire utgaver. Si fra om det er noe du synes vi bør skrive mer om.

FØLG OSS PÅ
FACEBOOK:
@YRKE

PROFILEN

Elin Stavrum

Hovedtanken til Etterstad-rektoren:

— VI MÅ SE ALLE ELEVENE

Enten det dreier seg om en liten femåring i førsteklasse eller en usikker tenåring på videregående, er budskapet til Elin Stavrum klart: Alle skal få oppmerksomhet og støtte der det trengs. For å få til dette bestemte hun seg for å bli rektor.

TEKST OG BILDER KARI KLØVSTAD

OSLO

Da Elin Stavrum gikk på gymnas, hadde hun ikke alltid gode dager. Hun kunne reise seg fra pulten, gå ut av klasserommet og bli borte. Men det var ingen som reagerte. Dette satte sine spor hos ei kvinne, som i løpet av yrkeskarrieren har vært rektor ved mange skoler.

Siden 2018 har Elin Stavrum vært øverste leder på Etterstad videregående. Den ligger på østkanten i Oslo, midt mellom indre og ytre by. Hun kunne helt klart ha fortsatt å være leder ved en skole med høyere status, men denne jobben fristet.

Etterstad er en av de få rene yrkesskolene som er igjen her i landet, og det har vært mange planer om fornyelse, noe et stort, inngjerdet hull i skolegården vitner om. Her sto det et gammelt bygg som ble revet, men en erstatning har aldri kommet på plass.

Skolen har et fagtilbud som fører til at den har en stor overvekt av gutter, og ryktet har heller ikke alltid vært det beste.

– Jeg visste det kunne være slitsomt miljømessig, med kriminalitet og tøffe miljøer, men vi merker lite av dette inne på skolen, sier Elin Stavrum, som har sørget for å bygge opp en sterk elevtjeneste med gode miljøarbeidere.

Selv underviste hun som 23-åring i religion ved Ullersmo fengsel, og er heller ikke lettskremt.

Engasjementet for at alle elevene må bli sett, har fulgt henne helt fra hun selv gikk på gymnas i Levanger. Nå har hun barnebarn på fem, som begynner på skolen, og hun opplever at skolegangen heller ikke er så enkel for små gutter i denne alderen.

Vi kommer tilbake, både til dette og livet på Etterstad videregående skole, men la oss først skru tiden litt tilbake og vende blikket nordover fra Oslo.

YRKESFAG VAR HELT FJERNT

Elin Stavrum vokste opp på Ytterøy i Trondheimsfjorden, som nest eldst av fem søsken. Foreldrene drev gård, med blant annet kuer og korn. Storesøsteren var et år eldre enn Elin.

– Da hun begynte på skolen, ville jeg gjerne ha vært med, og jeg satt sammen med henne ved bordet og leste hennes lekser opp ned, forteller Elin.

Som liten ville hun bli journalist, for hun likte å skrive. Men i arbeidsuka på ungdomsskolen var hun utplassert på en skole, og læreren i henne hadde våknet. Barna i familien ble inspirert til å gå på ski og spille i korps, og for Elin ble det fløyte.

– Foreldrene våre ville gjerne at vi skulle ta →

**“ Det kan være noen humper i veien,
og vi må jobbe sammen med ungdommen
så de lykkes og når målene sine.**

“Jeg tok taxi-lappen, for å ha «råd til å jobbe som lærer». Det var få kvinner på den tiden, men jeg likte meg godt, og kjørte i flere år på fritiden.

utdanning. De var selv skoleflinke, men hadde aldri fått muligheten, forklarer rektoren.

– Tenkte du noen gang på å velge yrkesfag?

– Nei, det var helt fjernt, for vi ble så oppfordret til å studere.

Elin måtte opp i sekstiden for å ta buss og ferge til Levanger både da hun gikk på ungdomsskolen, og da hun gikk på videregående.

– Det var ikke så mange muligheter, så jeg valgte reallinja, og slet med fysikken. Det hadde vært bedre med samfunnsfag, sier skolelederen.

CAND.MAG., TAXI OG FENGSEL

Etter videregående ville Elin ut. De fleste på hennes alder dro til Trondheim, men hun syntes det var for nære. Da ble det Rønningen folkehøgskole i Oslo i stedet.

– Dette var et fint år. Jeg fikk et nettverk i Oslo, og det var lett å begynne å studere på Blindern.

Fagene nordisk, kristendom og sosialantropologi, med undervisningskompetanse i geografi, kom på plass. Hun hadde graden cand.mag. og var opptatt av å bli lærer. Det var vanskelig å komme inn på pedagogisk-praktisk utdanning i Oslo, så det ble et halvt år i Halden, før hun kunne kalle seg adjunkt. På denne tiden var hun også en del vikar på Jessheim videregående skole.

– Den første jobben var å ha tømmer-elevne i norsk, og jeg ble spurt om jeg kunne undervise i religion i Ullersmo fengsel. Først ble jeg smigret, men så forsto jeg at ingen andre ville, sier Elin og smiler.

Da hun kom dit, møtte hun ansikt som hun kjente igjen fra de store overskriftene i avisene.

– Fangene var interesserte og kunnskapsrike, og jeg sto der som 23 år gammel. Dette var spesielt.

Første faste ansettelsen var ved Lillestrøm videregående skole, der Elin jobbet i åtte år. Hun var i etableringsfasen og hadde lyst på leilighet, men lønna strakk ikke til.

– Jeg tok taxi-lappen, for å ha «råd til å jobbe som lærer». Det var få kvinner på den tiden, men jeg likte meg godt, og kjørte i flere år på fritiden.

Da Elin møtte mannen sin, måtte de ta et valg. Hun arbeidet på Lillestrøm og han i Drammen,

og de bestemte seg for et sted midt imellom. Ny arbeidsplass ble Stabekk videregående, og hun var også innom Akershus fylkeskommune da Reform 94 ble innført.

BLE REKTOR FOR Å SE ELEVENE

Lederrollen rykket stadig nærmere. Elin ble assisterende rektor på Rud videregående. i Bærum.

– Dette var første gang jeg fikk virkelig innblikk i yrkesfagene, og jeg fikk sansen for dem.

– Når du får stikkordet yrkesfag, hva svarer du da?

– Veien til fagbrev. Dette er hovedløpet, og så finnes det praksisbrev, og andre muligheter, som passer bedre for noen.

Tiden på gymnaset hadde fulgt Elin, og tankene vendte stadig tilbake. På den tiden kunne ungjenta være umotivert og lei og bare reise seg opp og gå ut av klasserommet uten forklaring.

– Ingen stilte spørsmål ved dette, og det var heller ingen å snakke med. Som lærer tenkte jeg at slik skal det ikke være. Jeg skulle se elevene, men det ble slitsomt når du sto i det, og det ble så mange. Måten å se flere på måtte derfor bli gjennom ledelse, slik at vi bygget opp et system, sier Elin.

På Etterstad videregående har de et stort apparat. Elevtjenesten med blant andre gode miljøarbeidere, mangfoldsrådgiver og Nav-veileder sørger for at de unge har noen å henvende seg til, i tillegg til lærerne.

SAMMENSLÅNINGEN BRØT SAMMEN

Den første rektorjobben fikk Elin Stavrum på Nadderud videregående i 2003. Der gjorde hun det så bra at det ble den best søkte skolen i hele Akershus. Ryktet spredde seg, og etter tre år kom det en telefon med spørsmål om hun ville bli rektor på Sogn videregående skole, som var kjent som yrkesskolen med stor Y i Oslo.

– Jeg ble smigret, for dette var en stor mulighet. Prosjekt Kuben var på gang, og jeg skulle bli rektor på den nye skolen når den tok over for Sogn, forteller Elin.

Utenfor skolen hadde hun at annet liv. Yngstedatteren var ferdig med videregående, mannen hennes pensjonerte seg, og de hadde tidligere

PROFILERT DAME: Elin Stavrum er gjennom årelang innsats for yrkesfagene en profilert dame innen norsk yrkesfag.

ETTERSTAD VGS.

➤ Har i overkant av 900 elever, med dem som går på voksenopplæring

➤ Skolen har fag-tilbudene elektro og datateknologi, restaurant- og matfag, salg, service og reiseliv, teknologi- og industrifag

➤ Det er rundt 150 ansatte

snakket om å flytte til barndomsbyen hans, Farsund, der de også hadde et hus. Dette var i 2010, og nå hadde de muligheten.

På den tiden hadde fylkespolitikerne i Vest-Agder vedtatt å slå sammen fem videregående skoler i Lista-området til én, og de trengte en rektor på toppen. Elin fikk oppgaven.

– Det var litt av en jobb. Selv om det var et politisk vedtak i fylket på sammenslåing, var det ingen lokalt som ville dette. Det ble saker i lokalavisene, som førte til rabalder, og kommunepolitikerne gikk imot, sier Elin. Hun understreker at hun ble kjent med mange fine skolefolk, og hadde ei god ledergruppe.

– Men rundt på skolene måtte jeg si et der jeg som bestemmer, selv om de hadde studiestedsansvarlige, og dette var kjedelige greier. Mye tid

Fagarbeidertrappa

Etterstad vgs. vil utdanne stolte og engasjerte fagarbeidere til yrkesliv og videre utdanning.

Etterstadeleven skal

- kunne uttrykke sin egen mening
- kunne ta vare på seg selv
- kunne samarbeide
- være pålitelig

Første trinn på fagarbeidertrappa vg 1:

- møte presis
- gi beskjed ved fravær
- ta med utstyr
- lære HMS-regler
- lytte til andre og si sin mening
- hilse og si hei
- lære å si fra når du eller andre ikke har det bra
- lære å samarbeide

Flere punkter kommer til etter hvert under skolegangen.

gikk med til å kjøre mellom skolene, og et år rakk jeg fire juletaler, men nådde ikke fram til den femte skolen i tide, forteller Elin, og rister på hodet.

Etter fire år innså hun at det ikke ville skje noen reell sammenslåing. Paret flyttet tilbake til Oslo-området, og neste jobb ble som rektor på Persbråten videregående skole fra 2014 til 2018. Det hører med til historien at da skolene på Lista etter hvert skulle deles opp i to enheter, kom ledergruppen til Persbråten og satt der for å fullføre jobben.

– Dette var rørende, og jeg tok det som en tillits-erklæring, sier Elin.

EN FELLES ARBEIDSPASS

Veien gikk heller ikke rett fram da Elin satte kursen østover i Oslo i 2018. Oppdraget som ny rektor på Etterstad videregående var å lede skolen inn i utvidelse og rehabilitering, og den tradisjonelle yrkesskolen ville også få studiespesialisering. Alt skulle stå klart i 2023. Det eldste bygget ble revet, og alle tenkte at nå skjer det noe.

– Men så ble det kluss i planene. Bygget var for høyt. Skoletomta ligger på grensen mellom indre og ytre by. På utsiden er det strengere bestemmelser om høyde, og naboene klaget. Alt tok sin tid, elevtallet gikk ned, og det skjedde ingen ting, sier Elin.

Håpet er et skolen rehabiliteres med et nytt verkstedbygg i den tomme byggegropen, slik →

ALLE SKAL LYKKES:
Rektor Elin ønsker at alle elevene på skolen hennes skal lykkes.

at elevene på teknologi- og industrifag kan flytte tilbake fra lokalene på Sogn, der de er nå.

– *Ville du gjerne ha hatt studiespesialisering på skolen også?*

– Jeg tror vi ville ha stått oss best med en kombinert skole. Det er bra å ha bredden, vi ville ha fått flere jenter og et mer sammensatt personale, sier Elin Stavrum.

Etterstad vgs. er stor på voksenopplæring, og det er undervisning både på dagen og kvelden.

– Denne kombinasjonen er bra for oss. Det gir en god balanse i elevmiljøet når de ordinære elevene er sammen med de voksne. Vi har et felles elevråd, og alle på skolen spiser i den samme kantinen, også de ansatte. Når vi alle omgås på denne måten, gjør det oss til en felles arbeidsplass. Dette er noe jeg liker, sier rektoren.

ALLE ØNSKER Å LYKKES

Elin Stavrum vet ikke om det kan være litt naivt, men hun har tro på at alle elevene som kommer til skolen, har et mål om å lykkes. Og hun håper at de er så godt kjent med seg selv at de tør å følge hjertet og bruke talentet og ressursene sine.

– Det kan være noen humper i veien, og vi må jobbe sammen med ungdommen så de lykkes og

“ Vi har et felles elevråd, og alle på skolen spiser i den samme kantinen, også de ansatte. Når vi alle omgås på denne måten, gjør det oss til en felles arbeidsplass.

DETTE ER ELIN

ALDER: 66 år

BOR: Bekkestua i Bærum

UTDANNING: Adjunkt med nordisk, kristendom og sosialantropologi. Master i utdanningsledelse

STILLING: Rektor ved Etterstad videregående skole i Oslo. Går av med pensjon 1. juni. Kommer til å savne elevgruppen i Oslo Øst.

HOBBY: Synger andre sopran i Diandre, som er et blandet, rytmisk kor

LESER: «Sjøfarenen» av Erika Flatland, og liker samtidslitteratur

HØRER PÅ: Podkast, som «De verste tyrannene», og forskjellig musikk

SER PÅ: Dokumentarserier, krim og er glad i utenriksprogrammer

BRENNER FOR: Jeg har fem barnebarn og tenker mye på hvordan skolen er rigget for disse små. Spesielt guttene som er født sent på året. Når barn i barneskolen slutter å møte opp, er det noe som er helt feil. Alle blir puttet inn i samme klasserom, men vi må ha mer skreddersøm og tilrettelegging for den enkelte, ellers skaper vi tapere. Dette er også min erfaring fra videregående. Med mine bestemorøyne mener jeg vi må se på grunnskolen på nytt.

når målene sine. Noen trenger mer sosial veiledning enn andre.

– *Hender det du er redd på jobb?*

– Ikke skikkelig redd, for jeg er flink til å lese situasjoner. Blir det vanskelig, sørger jeg for at den jeg skal snakke med, har grei vei ut, og jeg rydder bordet for gjenstander. Og jeg skjønner når jeg trigger, og trekker meg. Dette er en erfaring.

– *Hvor tror du yrkesfagene går?*

– Jeg ser for meg at opplegget blir mer modulbasert, slik at det blir mulig å ta del for del, og at det legges bedre til rette for den enkelte elev.

– *Hvilket yrkesfag ville du selv ha valgt hvis du var i den situasjonen?*

– Noe med søm og tekstil. Det er nok der jeg har de beste evnene, sier rektor Elin Stavrum. ●

Yrkesfagportalen

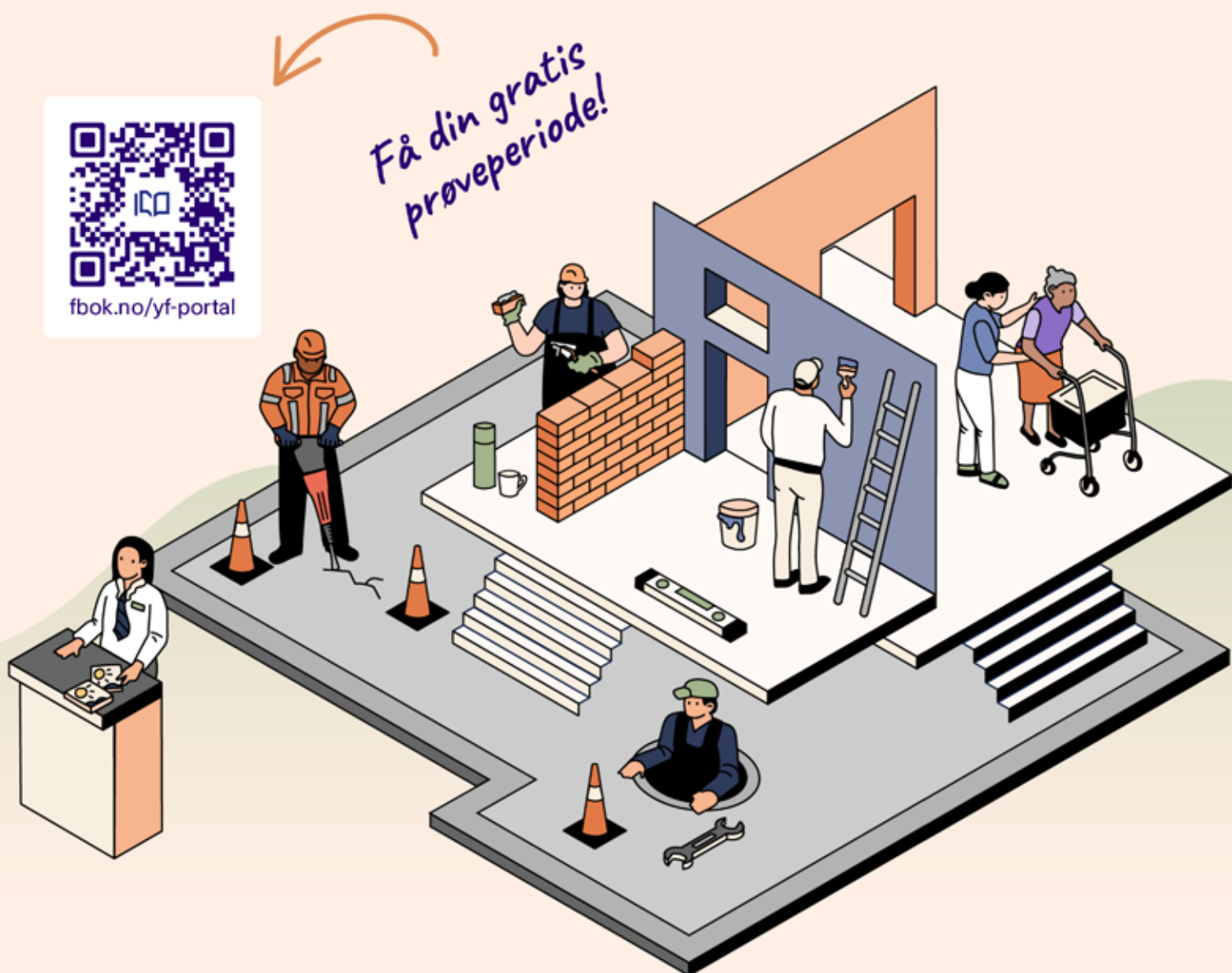
Av fagfolk, for fremtidens fagfolk

Få full tilgang til praksisnære, digitale læremidler for yrkesfagene.

fbok.no/yf-portal

*Få din gratis
prøveperiode!*

FAGBOKFORLAGET

TOK FAGBREV SOM 40-ÅRING

Nå går elektrikerer
av etter 28 år

■ Bare rundt 4 prosent av norske elektrikerer er kvinner, men det har aldri plaget Laila Karin Hjelmeland (70) å være alene blant mennene på byggeplass.

Denne uka gikk bergenskvinnen av med pensjon etter 28 år som elektromontør i Thunestvedt-konsernet, skriver Bergensavisen.

Hjelmeland startet på elektrolinjen som 34-åring og fikk fagbrev som 40-åring etter en lang kamp for å få lærlingplass.

– Jeg har ikke angret en eneste dag. Det er så kjekt å jobbe med hendene, sier hun til avisa.

FÆRRE ELEVER PÅ SIKT

Trøndelag vil legge
ned skolesteder og
kutte ansatte

■ Trøndelag fylkeskommune vil legge ned flere skolesteder og kutte i ansatte, skriver Nidaros med henvisning til fylkesadministrasjonens nye notat om framtidig skole- og tilbudsstruktur.

Bakgrunnen er at Trøndelag fram mot 2040 vil få rundt 2000 færre elever i videregående skole og kraftig reduserte inntekter. Administrasjonen foreslår derfor fullere klasser, strengere krav til oppstart av tilbud, sammenslåing av skoler og kutt i kostnadskrevende utdanninger. Færre skolesteder kan også gi lengre reisevei for mange elever.

Fylkesadministrasjonen peker også på at kutt i skoleverket kan frigjøre arbeidskraft til andre sektorer der behovet for ansatte er større.

Det får Utdanningsforbundet Trøndelag til å reagere kraftig.

– Det første som slår oss, er begrepet skoleansatte. Det er laget rundt eleven og laget rundt læreren, sier fylkestillitsvalgt Siri Denstad Langlo til Nidaros.

Hun advarer mot at kuttene kan svekke både kvaliteten i opplæringen og oppfølgingen av elevene.

VIL STYRKE TILBUDET

17 FAGSKOLER FÅR 80
MILLIONER TIL NYE
UTDANNINGER OG UTSTYR

Regjeringen fordeler 80 millioner kroner til 17 fagskoler for å styrke utdanninger arbeidslivet etterspør. Midlene skal blant annet gå til nytt undervisningsutstyr, utvikling av nye studietilbud og mer internasjonalt samarbeid.

■ Flere av fagskolene sier til Yrke at midlene skal brukes til konkrete satsinger i tett samarbeid med arbeidslivet.

Fagskolen Viken får 14 millioner kroner og vil blant annet utvikle nye studier innen helse, teknologi og pedagogikk. Ett av tilbudene som nå skal utformes, er matvert i eldreomsorgen.

Fagskolen Innlandet skal bruke sin tildeling på bærekraftspedagogikk, ny modul i netthinneundersøkelser, bedre IT-infrastruktur og utvidelse av ITD-lab.

Trøndelag høyere yrkesfagskole får 3,38 millioner kroner til undervisningsstudio og VR- og AR-simulering.

Fagskolen Møre og Romsdal vil utvikle droneutdanning i Ålesund og styrke prosessutdanningen i Kristiansund med nytt utstyr.

Også Fagskolen Nordland, Fagskolen Rogaland og Fagskolen Vestland bruker midlene til nye praksisnære tilbud, digital undervisning og oppdatert laboratorietstyr.

Tildeling til fagskolene

Fagskole	Tildeling
Fagskolen Vestland	12,5 mill.
Fagskolen Innlandet	11,6 mill.
Fagskolen i Oslo	10,7 mill.
Fagskolen i Troms	10,1 mill.
Fagskolen Viken	14,0 mill.
Fagskolen Rogaland	5,4 mill.
Fagskolen Nord	4,5 mill.
Trøndelag høyere yrkesfagskole	3,38 mill.
Fagskolen Møre og Romsdal	2,6 mill.
Fagskolen Kristiania	1,9 mill.
Nordland fagskole	1,7 mill.
Fagskolen Vestfold og Telemark	0,8 mill.
HØYSKOLEN Kristiania fagskole	0,4 mill.
Norsk fagskole for lokomotivførere	0,3 mill.
Treider fagskoler	0,2 mill.
Norges grønne fagskole – Veia	0,1 mill.
AOF Østlandet	0,1 mill.

Ett av tilbudene som nå skal utformes ved Fagskolen Viken, er matvert i eldreomsorgen.

“Tilgang på læreplass er avgjørende for at flere fullfører med fagbrev.

BARDUFOSS

Her kan elevene satse på ski uten å velge studiespes

■ Bardufoss videregående skole har fått oppmerksomhet for et tilbud som fortsatt er uvanlig i norsk videregående skole: Elevene kan satse på ski og skiskyting samtidig som de går yrkesfag.

Ved mange skoler er toppidrett først og fremst koblet til studieforberedende løp. På Bardufoss er det nå lagt til rette for at elevene også kan kombinere satsingen med yrkesfaglig fordypning, blant annet innen bygg- og anleggsteknikk og elektro.

– Det er ikke gitt at alle skal gjennom samme kverna. Noen ønsker å ta et fagbrev. Noen ønsker å jobbe med hendene sine, sier avdelingsleder Elin Nicolaisen til iTromsø.

VIDEREGÅENDE SKOLE

Rekordmange elever velger yrkesfag

For fjerde år på rad starter flere elever på yrkesfag enn på studieforberedende.

■ 52 prosent av elevene som begynte i videregående dette skoleåret, valgte yrkesfag – den høyeste andelen som er registrert.

Økningen er størst på helse- og oppvekstfag og teknologi- og industrifag, utdanninger der behovet for fagarbeidere er stort.

Tall fra Utdanningsdirektoratet viser at antallet elever på yrkesfag økte med 3820 fra året før, mens studieforberedende økte med 640.

Kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun (Ap) peker på at flere læreplasser blir avgjørende dersom veksten skal gi flere fagarbeidere.

– Tilgang på læreplass er avgjørende for at flere fullfører med fagbrev, sier hun. Samtidig mener utdanningsbyråd Julie Remen Midtgarden i Oslo at regjeringen ikke gjør nok når lærlingtilskuddet ikke styrkes i takt med prisveksten.

Rundt én av fire yrkesfagelever går videre til påbygg i vg3 i stedet for læretid, noe som viser at flere søkere alene ikke er nok for å dekke behovet for fagarbeidere.

SKOGFAG

23 % ØKNING

Landbruks- og matminister Nils Kristen Sandtrøen mener økt søkning til skogfag viser at flere unge ser verdien av praktiske utdanninger. I et debattinnlegg i Tidens Krav viser han til at 23 prosent flere i år har søkt vg2 skogfag enn året før. Sandtrøen mener utviklingen er viktig fordi næringslivet trenger flere fagutdannede med praktisk erfaring. – Det er så gledelig at ungdom velger skog og praktisk arbeid, skriver statsråden.

HELSE- OG OPPVEKSTFAG

Viste fram morkaker for å lokke ungdom til helsefag

■ To jordmødre ved fødeavdelingen i Alta tok med ekte morkaker, navlestrenger og organer da de deltok på YO-messa i Alta i forrige uke. Målet var å få flere ungdommer interessert i helseyrker – og i å velge yrkesfaglig retning mot helse- og oppvekstfag.

YO-messa arrangeres av Alta Næringsforening og Alta videregående skole for elever på 8., 9. og 10. trinn som skal orientere seg om utdanningsvalg. Samtidig inviteres ungdomsskoleelever til åpen skole for å besøke de ulike programområdene ved videregående.

– Vi elsker å høre når de sier at de har lyst til å bli jordmor, sier Katrine Pedersen og Charlotte Mannsverk til iFinnmark.

Ifølge avisa fikk elevene stille spørsmål, prøve praktiske oppgaver og komme tett på jordmorfaget. Jordmødrene håper den uvanlige standen kan bidra til å rekruttere flere til helsefagene.

SPELISERT KOMPETANSE

Vil endre læreplanen for anleggsmaskinførere

■ Utdanningsdirektoratet foreslår å endre læreplanen for vg3 anleggsmaskinførerfaget for å gi lærlingene mer kompetanse innen riving, ombruk og håndtering av helse- og miljøfarlige materialer.

Bakgrunnen er et økende behov for spesialisert kompetanse i bransjen. I dag finnes det ikke noe eget utdannings-tilbud som dekker disse kravene.

Direktoratet foreslår fem nye kompetansemål, blant annet om riving av konstruksjoner, vurdering av materialer for gjenbruk og behandling av asbest og kvarts.

Målet er å gjøre fagbrevet mer relevant og åpne for at flere virksomheter kan ta inn lærlinger.

Høringsfristen er 15. juni.

Ut i verden – også for lærlinger

Flere nordmenn reiser ut, og flere kommer hit. Erasmus+ vokser videre – og åpner dører også for lærlinger og yrkesfag.

TEKST WENCHE SCHJØNBERG

Erasmus+ øker i Norge. Ifølge EU-kommisjonens faktaark for 2024 økte både antallet som reiste ut fra Norge og antallet som kom hit gjennom Erasmus+, som omfatter høyere utdanning, skole, yrkesfag og ungdomssamarbeid. I perioden 2018–2024 varierer antallet deltakere fra noen hundre til over 20 000 til Norge og rundt 17 000 fra Norge. Tall fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse viser at det i perioden 2021–2026 er tildelt nær 13 000 opphold for elever og lærlinger i fag- og yrkesopplæringen.

Interessen for Erasmus+ er høy både i skolen og i fag- og yrkesopplæringen. Avdelingsdirektør Kristin Amundsen i HK-dir sier til Yrke at stadig flere søker om akkreditering, noe som gir grunnlag for en mer langsiktig og systematisk bruk av programmet.

IKKE BARE STUDENTER

Det peker mot økt internasjonal utveksling i utdanning og opplæring. Utviklingen gjelder ikke bare studenter.

Erasmus+ omfatter også yrkesfag og lærlinger, og gir mulighet for opplæring i utlandet som en del av fag- og yrkesopplæringen.

Norge deltar fullt ut i Erasmus+ på linje med EU-landene. Dermed kan norske skoler, bedrifter og opplæringskontor delta i de samme mobilitetsordningene og samarbeidsprosjektene som resten av Europa.

For yrkesfagene gir dette konkrete muligheter. Lærlinger og elever kan ta deler av opplæringen i

NYTTIG: Avdelingsdirektør Kristin Amundsen i HK-dir mener opphold i utlandet er nyttig og byr på nye erfaringer.

utlandet, være i praksis i en bedrift i et annet land og møte andre fagmiljøer og arbeidsmåter.

Ordningen åpner for både korte og lengre opphold, der fagopplæringen skjer i en internasjonal sammenheng.

Det gir erfaring som ikke bare handler om fag, men også om språk, selvstendighet og forståelse av arbeidsliv i andre land.

PERSONLIG UTVIKLING

– Elevene og lærlingene som reiser ut, rapporterer om høyt utbytte av oppholdet. Det handler både om personlig utvikling, interkulturell læring, språk og faglig kompetanse, sier avdelingsdirektør Kristin Amundsen.

Erasmus+ handler ikke bare om å reise ut. Programmet legger også til rette for samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner, fagmiljøer og arbeidsliv på tvers av landegrenser.

For Norge betyr det tettere samarbeid med fagmiljøer i Europa, samtidig som deltakere får mulighet til å ta deler av opplæringen utenfor Norge. ●

FAKTA

Dette møter lærlingene ute

Når lærlinger jobber i internasjonale miljøer, møter de ofte:

- nye arbeidsrutiner
- andre krav til service og kommunikasjon
- kolleger fra flere land
- større bruk av engelsk
- større ansvar for egen hverdag
- nye måter å løse praktiske oppgaver på

Slik søker skoler og opplæringskontor

- Søknader går gjennom Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir)
- Skoler og fylkeskommuner kan søke om akkreditering og midler til elev- og lærlingopphold
- Informasjon og utlysninger finnes på hkdir.no

FABRIKKSKOLEN Noen hundre meter fra skolen ligger industribedriften der elevene har mesteparten av undervisningen. Side 32

KULTURHÅNDVERKET Elever fra hele landet søker seg til Plus Skolen i Fredrikstad for å lære tradisjonelle håndverksfag. Her fullfører de svennebrev i gullsmed-, skomaker-, urmaker- og båtbyggerfag. Side 56

PÅ SJØEN: Herman (19) har stor glede av å være lærling på sjøen. Foto: Privat.

“Elevene og lærlingene som reiser ut, rapporterer om høyt utbytte av oppholdet.

AVDELINGSDIREKTØR
KRISTIN AMUNDSEN I HK-DIR

Lærlinger på utveksling: – Vi lærer mer enn vi trodde

Victoria (20) og Ebba (19) reiste til Gran Canaria som lærlinger. De kom raskt ut i arbeid og fikk ansvar, erfaring og utfordringer de ikke hadde sett komme.

TEKST MERETE SILLESEN BILDER MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN

NATURLIG VARMT: Det er sjelden Victoria må være tungt kledd på jobb, det går i sommerantrekk på Gran Canaria.

Hver vinter reiser norske lærlinger til Gran Canaria for å jobbe i spanske bedrifter.

Marit Enger er daglig leder i Opplæringskontoret for salg og reiseliv (OKSR) og samarbeider med andre opplæringskontor i prosjektet.

– Møre og Romsdal fylkeskommune er prosjektleder for det tverrfaglige prosjektet Practica Canaria, som er finansiert av Erasmus+, sier hun.

Prosjektet startet i 2015, og fikk et nytt løft da verden åpnet for reising igjen etter koronapandemien.

FØLGER OPP LÆRLINGENE

Marit Enger bidrar aktivt både før og under lærlingenes tre måneder lange opphold på Gran Canaria, blant annet med oppfølging av lærlingene.

– Vi sender en gruppe lærlinger hver vinter. Akkurat nå har vi elleve fra Møre og Romsdal og to gjestelærlinger fra Akershus her, sier hun.

Representanter fra fylkeskommunen eller opplæringskontoret følger gruppen ned i januar, besøker dem underveis og er med på avslutningen når lærlingene skal hjem.

Fylkeskommunen og opplæringskontoret ordner bolig, reise og forsikring for lærlingene. De er ikke ansatt i de kanariske bedriftene og får verken lønn derfra eller fra sin norske arbeidsplass under oppholdet. I stedet mottar de stipend fra Erasmus+ og må lære seg å disponere pengene selv.

FRISØRSALONGEN

I salongen Beauty and Color peluqueros, i en av Arguineguins travleste gater, jobber Victoria Indahl Mandal som lærling i frisørfaget. Her er hun →

**“ Her får jeg prøve
meg i alle avdelinger og
lærer utrolig mye.**

EBBA (19)

sammen med eier og veileder, frisør Alexander Peñuela.

De to har ikke noe felles språk, men med oversettelse på mobilen går det fint.

Victoria bor sammen med to andre lærlinger og har en halvtimes gåtur til jobb. Innimellom tar hun bussen. Jentene kjente ikke hverandre fra før, men ble raskt enige om enkle husregler.

– Jeg er nok litt rastløs av natur og begynte først på danselinje på videregående i Levanger, der jeg kommer fra, sier Victoria.

– Jeg hoppet av og flyttet til Ålesund for å satse på frisørfaget. Det har overrasket meg hvor variert yrket er.

Victoria er lærling hos Cancam frisør i Ålesund. Hun innrømmer at hun var litt misunnelig på ven-

BEGYNT PÅ DANSELINJE: Men nå trives Victoria som frisørlærling. Som her med en kunde.

“Victoria har et spesielt godt lag med kundene. Vi har mange skandinaviske kunder som lyser opp når de kan snakke sitt eget språk med frisøren.

SALONGEIER OG VEILEDER
ALEXANDER PEÑUELA

ner som hadde hatt friår og reist på backpacking i Asia. Hun er selv glad i å reise og søkte raskt om å få delta i Practica Canaria.

– Jeg lider ikke av hjemlengsel, men jeg savner maten, bilen og treningssenteret hjemme. Jeg har mange allergier og synes det er tryggest å lage maten selv, så det blir ikke så mange restaurantbesøk. Språket kan være en utfordring, for jeg har ikke lært meg spansk, sier Victoria og ler.

– Planen videre er å ta fagbrevet i juni og begynne å jobbe i salongen der jeg nå er lærling, i august. Trolig vil jeg også utdanne meg til PT (personlig trener). Jeg tror det vil bli supert å kombinere det med frisørjobben.

Alexander forteller at bedriften har deltatt i prosjektet siden starten. Han er imponert over nivået til de norske lærlingene.

– I begynnelsen er veiledningen tett. Jeg ser hvilke styrker hver enkelt lærling har, både faglig og i møte med kundene, sier Alexander.

– Det er viktig at lærlingene føler seg trygge, og Victoria har et spesielt godt lag med kundene. Vi har mange skandinaviske kunder som lyser opp når de kan snakke sitt eget språk med frisøren.

NORSKE PENSJONISTER

Alexander forklarer at Arguineguín er et populært sted for norske pensjonister, særlig i vintermånedene. Ikke alle er bekvemme med å snakke noe særlig annet enn sitt eget morsmål. Nordisk hår er dessuten annerledes enn kanarisk hår, og bør behandles annerledes. Kanariske frisører har ofte mindre erfaring med nordisk hår. En del av jobben

er også å anbefale og selge hårprodukter, og Victoria er god til å hjelpe kundene med å velge riktig.

Alexander forteller at en viktig forskjell er at spanske læringer kan like mye om herreklipp, inkludert barbering, som om dameklipp. Han opplever at læringer som Victoria er svært gode på dameklipp, men har mindre erfaring med herreklipp. De norske lærlingene får derfor god trening i herreklipp, og får i løpet av de tre månedene på Gran Canaria bred erfaring med både dame- og herreklipp.

Victoria legger til at hun også har lært mye nytt om føning og teksturering. Hun synes det aller beste med oppholdet er en pause fra alt stresset hun opplever hjemme. Her jobber hun seks timer, fem dager i uken, og disponerer resten av tiden selv. Det hender hun tar en tur på byen sammen

FORNØYD: Salongeier og veileder Alexander er fornøyd med sin norske lærling.

med venner, men understreker at overdreven festing er uaktuelt.

– Jeg er åpen for nye opplevelser, utfordringer og venner, men takler også veldig godt noen alene-dager, sier Victoria og smiler.

– Når jeg hører om drama blant venninner hjemme, bryr jeg meg ikke, og det er befriende. I Norge må jeg liksom være på hele tiden, noe som ikke forventes her. Dessuten er jo klimaet helt fantastisk og noe helt annet enn jeg er vant til hjemmefra.

HOTELLET

På Cordial Mogán Playa Hotel i idylliske Puerto de Mogán møter vi hotellmanager José Santana Vega. Vi slår oss ned i resepsjonsområdet, og Ebba Paulsboe fra Strømmen kommer bort til oss. →

José forteller at hotellet har hatt lærlinger fra andre land i mange år, men at 2026 er første året de deltar i Practica Canaria

– Her får jeg prøve meg i alle avdelinger og lærer utrolig mye, sier Ebba med et stort smil.

Hun er lærling på Karl Johan Hotel i Oslo og forteller at det er den beste jobben hun har hatt. Ebba har signert kontrakt som Guest Service Supervisor og tiltrer stillingen i august. Hun har høye ambisjoner. Planen er å ta fagbrev i juni og jobbe seg opp til å bli hotelldirektør en dag.

– Det beste ved jobben er å snakke med og hjelpe gjestene, sier Ebba. Hun visste tidlig hvilken retning hun ønsket å gå.

– Hit til Cordial Mogán Playa Hotel kommer det folk fra mange land, og det går mest på engelsk. Men skandinaviske gjester synes det er veldig hyggelig når de skjønner at de kan snakke morsmålet sitt med meg.

Lærlingene fikk fire dager med grunnleggende spanskundervisning da de kom, og Ebba har lært seg en del ord og uttrykk på jobb. Den første dagen var det mye nytt og annerledes å sette seg inn i. Hun roser de

I HOTELLET: Ebba på hotellet i Puerto de Mogán.

ansatte ved hotellet, som tok henne varmt imot. Ebba jobber annenhver uke fra 09.00 til 15.00 og fra 12.00 til 18.00, og har en halvtimes reisevei med buss.

– Jeg er heldig og deler leilighet med en jente jeg kjenner fra videregående. Men det er første gang jeg bor hjemmefra, og det er fort gjort å glemme å kjøpe noe så enkelt som dopapir, sier Ebba og ler.

– Jeg har fem søsken, og hjemme bor vi åtte personer under samme tak på Strømmen. Det er uvant å ha så mye alenetid, men det er mer enn nok å finne på, særlig med det magiske klimaet.

Hjemme kjenner hun rytmen i jobben, mens hun her må sette seg inn i nye rutiner. Ebba forteller at det meste foregår digitalt i Norge, mens det i Spania er mye papirarbeid. Gjestene må undertegne, og registreringer tar lengre tid.

“ De norske lærlingene ligger på et imponerende høyt nivå. De kanariske lærlingene har mye teori fra klasseromsundervisning, men mindre praksis.

HOTELLMANAGER JOSÉ SANTANA VEGA

HØYT NIVÅ: Hotellmanager José sier han er imponert over nivået på de norske lærlingene. Her sammen med Ebba.

– Slik lærer jeg hva som egentlig skjer når jeg trykker på tastaturet i Norge, sier Ebba.

José trekker særlig fram at hun har en positiv holdning, er god med gjester og tar til seg lærdom raskt. Han er en av veilederne hennes og forklarer at den som er nærmest, støtter og hjelper lærlingen når en situasjon oppstår.

– De norske lærlingene ligger på et imponerende høyt nivå. De kanariske lærlingene har mye teori fra klasseromsundervisning, men mindre praksis. Erfaring med kommunikasjon og samhandling kan derfor være mangelfull, sier José.

– Ebba balanserer høflighet, respekt og personlighet på en fantastisk måte, og håndterer like godt kyss på begge kinn som håndtrykk når hun hilser.

Reiselivslærlingen opplever at folk er mer gjestfrie og varme på Gran Canaria enn hun er vant til fra Norge. Hun anbefaler alle lærlinger som får muligheten, til å delta i Practica Canaria.

– Mobiliteten er gull og fin å ha med på CV-en, sier Ebba.

– Jeg har ikke hjemlengsel, men savner kjæresten og de sju i nærfamilien min. Jeg lærer så mye

her, både faglig og personlig, at jeg ikke ville vært erfaringen foruten.

MÅ VITE HVA DE GÅR TIL

– Vi er tydelige på hva vi forventer av lærlingene som søker plass i prosjektet, sier Marit Enger.

– De må ha både faglig og sosial kompetanse, slik at de kan ta ansvar for jobben og seg selv. Presist og stabilt oppmøte er en forutsetning. Dessuten oppfordrer vi lærlingene til å ordne opp seg imellom hvis det oppstår konflikter.

Daglig leder i opplæringskontoret sier videre at lærlingene blir godt fulgt opp, og at noen fra prosjektet griper inn dersom det oppstår situasjoner lærlingene ikke klarer å håndtere alene. Alle lærlinger kan søke, men de må selv vurdere om Practica Canaria passer for dem.

– Lærlingene er unge, og mange har aldri bodd uten foreldre. Det er store variasjoner i modenhet og selvstendighet, sier Marit Enger.

– Men vi har bare fått gode tilbakemeldinger fra lærlingene som har deltatt, og de kanariske bedriftene ser fram til å fortsette samarbeidet. ● →

“Jeg visste at jeg ønsket
lærlingtiden min offshore,
men det var tilfeldig at jeg
havnet i Afrika.

MÆKKING: Herman har stadig
nye prosjekter på sine to biler.
Han vanker i et miljø med
bilinteressert ungdom som liker
både å råne og skru.

Herman er lærling 7 800 kilometer hjemmefra

Han har alltid visst at han vil jobbe på sjøen, akkurat som pappa og bestefedrene. Nå jobber Herman (19) på «Normand Superior» utenfor Angola i Afrika.

TEKST MERETE SILLESEN FOTO MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN

Herman Aaby er oppvokst ved sjøen i Langangen i Porsgrunn kommune, og var bare to måneder gammel første gang han var på båttur. Han fikk sin første båt som tiåring, og etter en sesong der han måtte lære seg å ro, fikk han en liten påhengsmotor. Størrelsen på både motor og båt har økt – nå har han en plastsnekke.

– Det er mye jobb, og jeg har ansvar for mors båt også. Men jeg kan ikke tenke meg en sommer uten å være på sjøen, sier Herman smilende da Yrke besøker ham.

HAR ALLTID ET PROSJEKT PÅ GANG

Herman har alltid likt alt som har med maskiner å gjøre. Han har to biler som han stadig skrur og mekker på. De fleste kompisene hans er bilinteresserte, og gutta drar gjerne på rånetur til Skien fredager og lørdager.

– Jeg har aldri vært særlig glad i teoretiske fag, og valgte teknologi- og industrifag i Porsgrunn på vg1. Deretter tok jeg vg2 maritime fag i Kristiansand, der jeg var på skoleskipet «Lofoten», forteller Herman.

– Jeg visste at jeg ønsket lærlingtiden min offshore, men det var tilfeldig at jeg havnet i Afrika. Det var litt skummelt å reise hjemmefra første gang, men nå går det veldig greit. →

PAUSE: Herman slapper av i kontrollrommet på «Normand Superior» etter endt vakt.

STOLT MAMMA: Mamma og Herman i Tønsberg, der skoleskipet «Lofoten» ligger til kai.

Geir Fridtjof Foldøy er Training Manager i Solstad, som eier båten Herman jobber på. Foldøy poengterer at de alltid planlegger slik at enten flere eller hele mannskapet møtes på en flyplass i Norge eller Europa, og reiser sammen videre helt fram til skipet.

Herman jobber turnus: fire uker på, fire uker av. Han skal nå ut på sitt femte opphold. Det eneste han savner når han er på jobb, er hundene hjemme. Dessuten går han glipp av noe sosialt, men til gjengjeld vokser han både faglig og sosialt i det internasjonale miljøet om bord.

– Solstad har god erfaring med lærlinger helt siden 90-tallet. Flere av våre nåværende kapteiner og maskinsjefer startet som lærlinger hos oss, sier Foldøy.

– Vi samarbeider godt med opplæringskontoret Maritim Opplæring om inntak av nye lærlinger, og

er ute etter positive og motiverte ungdommer som ønsker å jobbe i et internasjonalt rederi.

Solstad har i dag 40 offshoreskip i store deler av verden: Norge og Europa, Sør-Amerika, Afrika, Asia og Australia. De har 32 lærlinger i fagene matros, skipsmotormekaniker, maritim elektriker og ernæringskock.

– Vi tenker langsiktig når vi tar inn ungdommer. Lærlinger og kadetter er vår viktigste rekrutteringsbase til faste stillinger, både som fagarbeidere og offiserer, sier Foldøy.

– Herman er positiv og viser en god innstilling og holdning, for eksempel til dette med lange reiser til og fra jobb. At han er så interessert i biler og motorer, gir også ofte ekstra motivasjon.

BLIR SOM EN STOR FAMILIE

Herman forteller at når han er om bord, er han i

“Læringer og kadetter er vår viktigste rekrutteringsbase til faste stillinger, både som fagarbeidere og offiserer.

GEIR FRIDTJOF FOLDØY,
RAINING MANAGER I SOLSTAD

sin egen boble. Da er det jobb, mat og søvn som gjelder. Han går ti timers vakter, stort sett klokken 07.00 til 17.00. Han har varierte arbeidsoppgaver og lærer av alle maskinistene. Det er også en elektrikerlærling på samme båt.

– Jeg håper å ta fagbrev i mai/juni 2027. Deretter planlegger jeg to år på fagskole i Grimstad for å bli maskinoffiser. Så må jeg jobbe ett år som kadett i en bedrift, før jeg kan få jobb som maskinist, sier Herman.

– Om jeg velger mer skole, vet jeg ikke ennå. Men med lengre fartstid kan jeg i hvert fall stige i gradene. Drømmen er kanskje å bli teknisk sjef på en oljeplattform, men jeg tar én dag av gangen.

Det jobber folk fra mange land om bord på «Normand Superior», og selv om skandinaverne snakker morsmålet sitt til hverandre, er fellesspråket engelsk. På den måten har Herman også fått styrket språkkunnskapene sine.

– Vi jobber, spiser og bor tett på hverandre og blir som en stor familie om bord. Det hender jeg savner kollegene mine når jeg er hjemme, og gleder meg til å reise ut igjen, sier Herman.

– Pappa jobber turnus på oljeplattform, så dette var ikke noe nytt for meg. Foreløpig passer turnuslivet meg veldig bra.

SELVSTENDIGE OG LØSNINGSORIENTERTE

Lærer Harald Rabben-Johansen på skoleskipet Lofoten har allsidig erfaring etter 55 år til sjøs. Det overrasket ham ikke at Herman ble lærling på en båt langt hjemmefra, og læreren mener det er «himla bra» for lærlingene å jobbe offshore.

– På en båt som går i utenriksfart, lærer lærlinger mer enn de som for eksempel jobber på ferger, sier Rabben-Johansen.

– Med uker til sjøs må man reparere selv. Man kan ikke få tak i servicetekniker når man er langt til havs, og enkelte deler må kanskje lages om bord. Slike erfaringer vokser lærlingene på.

Rektor ved Maritim Videregående skole Sørlandet, Harald Rønning, støtter lærerens uttalelser. Han legger til at utdanningen på skoleskip er spesiell fordi elevene lærer seg sjømannsyrket allerede mens de er på skolen. De er med på tokt (nå 45 dager per skoleår av skoleårets 190 dager), de bor om bord, og de går nattevakter, brannvakter og gangveisvakter. Elevene jobber side om side med mønstret mannskap og gjør de samme oppgavene, blant annet navigering, holde maskinen i gang og ta trossene.

– De får praktisk erfaring og gjennomgår de nødvendige teorifagene, slik at de er godt rustet til de skal begynne som lærlinger, sier Rønning.

– På grunn av opprustning, en rivende teknisk utvikling og at mange sjøfolk blir pensjonister de kommende årene, trengs det stort påfyll av unge lærlinger. ●

DYREKJÆR: Det eneste Herman savner når han er på jobb i Vest-Afrika, er hundene hjemme. Her er det Sam (11) som får kos.

SYKKELMEKANIKERFAGET: Ellen Møller (t.v.) har vært med på mange vurderinger i faglig råd for teknologi- og industrifag og har kjempet for sykkelmekanikerfaget, som nå er på plass. Benedikte Sterner fra LO mener læreplanene ikke alene kan sikre kompetansen i yrkesfagene.

Kamp om yrkesfagene

Arbeidslivet endrer seg raskt, og yrkesfagene må følge etter. Men hvem skal bestemme hvordan? Forskere beskriver en norsk balansemodell, mens NHO frykter at fagbrevene ikke blir relevante nok.

TEKST OG BILDER KARI KLØVSTAD

Utdanningsinstitusjonene driver i dag en stor del av diskusjonene om hvordan yrkesfagene skal være i framtiden. Vi kan ikke bare se på dette fra en skolevinkel, for læreplanen er bare en liten del av veien fram mot fagbrevet. Helheten er viktig, understreket Tord Hauge.

Han er rådgiver for arbeidsliv og kompetanse hos NHO, og deltok i en diskusjon arrangert av Fafo. Med i panelet var også Benedikte Sterner fra LO, Ellen Møller fra Faglig råd for teknologi- og industrifag og Ole Christian Norum, fungerende avdelingsdirektør i Utdanningsdirektoratet (Udir) Ole Christian Norum.

Bakgrunnen for diskusjonen er et arbeidsliv i rask endring, drevet fram av ny teknologi og det grønne skiftet. Samtidig blir yrkesfag stadig mer populært.

Det reiser spørsmålet om hvordan utdanningene skal utvikles, og hvem som skal ha mest å si.

NORGE I MIDTEN

Gjennom det europeiske prosjektet Skills2Capabilities har Fafo samarbeidet med forskningsinstitusjoner i sju andre land for å undersøke hvordan yrkesfagene tilpasses over tid. Resultatet viser at landene har svært ulike måter å gjøre dette på.

Sammenlignet med andre land befinner Norge seg på en middelvei. Læreplanene justeres ikke svært hyppig, men tilpasses utviklingen, og fagene er ikke veldig smale. Dette er på linje med Tyskland og Østerrike.

“Skrekken er at fagbrevene ikke skal bli relevante nok. Et spørsmål er hvor spesialiserte læreplanene skal være, og hvor mye det er mulig å tilpasse innenfor disse rammene.

TORD HAUGE, RÅDGIVER FOR ARBEIDSLIV OG KOMPETANSE HOS NHO

– Her prøver vi å balansere, og navigerer mellom arbeidsgiverne og utdanningsmyndighetene, sa seniorforsker Torgeir Nyen i Fafo.

Han viste til at det i mer statsstyrte systemer, som i Italia og Korea, er eksperter involvert i læreplangrupper, men at koblingen til næringslivet kan være svak. I England kommer det direkte respons fra bedriftene og regelmessige revurderinger av læreplanene, men systemet kan bli fragmentert. I Tyskland og flere andre land skjer utviklingen i et samspill mellom partene i arbeidslivet og utdanningsmyndighetene, men endringene kan gå langsomt.

UENIGE OM BALANSEN

I Norge er det bred enighet om at yrkesfagene må utvikles, men ikke om hvordan.

Ellen Møller mener hybridmodellen vi har i dag, er et godt utgangspunkt.

– Norge er et av landene der både utdanningsmyndighetene og partene i arbeidslivet har mulighet til å påvirke utviklingen. I andre land tipper dette mye i den ene eller andre retningen.

Hun viser til at det finnes rundt 200 yrkesfag i Norge.

– Vi må ha respekt for at det er store forskjeller innen fagene, og kommer det ytre krav fra arbeidslivet, må de gå inn i læreplanen.

Benedikte Sterner fra LO peker på at læreplanene ikke kan løse alt.

– Vi må ha en balanse mellom bredde og spesialisering innen fagene, og læreplanene løser ikke alt. Det er ikke bare den videregående utdanningen som er viktig, du må komme ut og kunne et fag.

Fungerende avdelingsdirektør Ole Christian Norum i Udir mener også balansen er sentral, men peker på en utfordring:

– Det er en svakhet at det er veldig definerte parter. Når vi i Udir sender noe ut på høring, får vi få innspill, så jeg lurer på hvordan vi skal nå ut til hele bransjen.

FRYKTER IRRELEVANTE FAGBREV

Fra arbeidsgiversiden er budskapet tydeligere: Arbeidslivet må få mer innflytelse.

– Skrekken er at fagbrevene ikke skal bli relevante nok. Et spørsmål er hvor spesialiserte læreplanene skal være, og hvor mye det er mulig å tilpasse innenfor disse rammene. Holder det at du kan jobbe som sveiser, eller skal du kunne krysse av for en rekke detaljer? spurte Hauge.

Diskusjonen om hvor mange fag det skal være, er også aktuell.

– Et eget elbilfag ble foreslått, men det gikk vi ikke for, og fikk i stedet «bil med ulike energikilder». Batterifag ble også avvist, så det tas stadig vurderinger, påpekte Møller.

Hun viser samtidig til nye fag som er kommet til:

– Jeg har jobbet hardt for sykkelmekanikerfaget, som nå er på plass, og håper at slike muligheter er med på å skape flere fagarbeidere.

MÅ TÅLE ENDRING

Ifølge Fafo-forskerne finnes det flere måter å håndtere raskere endringer i arbeidslivet på. Læreplanene kan åpnes mer for fleksibilitet, det kan legges opp til hyppigere revisjoner, eller det kan legges større vekt på mer generell og fagovergripende kompetanse.

– Systemene er ikke bedre enn hva som skjer i fagene. Når vi skal håndtere raskere endringer i arbeidslivet, krever det også mer fleksibilitet i læreplanene, sa Nyen.

Samtidig understreker flere av deltakerne at utviklingen også handler om valg.

– Vi må ha et aktivt forhold til utviklingen, og det er like viktig å legge ned fag som å legge til nye, sa Norum. ●

FORSKNINGS-PROSJEKTET: Forsker Johan Røed Steen i Fafo har vært med på det europeiske prosjektet Skills2Capabilities.

NORSK MODELL: Seniorforsker Torgeir Nyen i Fafo viste hvordan Norge har valgt en middelvei i utviklingen av yrkesfagene.

ULIKE SYNSPUNKT: Disse fire diskuterte yrkesfagenes framtid. Fra venstre: Ellen Møller, Faglig råd for teknologi- og industrifag, Benedikte Sterner, spesialrådgiver i LO, Ole Christian Norum, fungerende avdelingsdirektør i Utdanningsdirektoratet, og Tord Hauge, rådgiver i NHO.

Iselin Ørnes

ISELIN FÅR HØRE AT HUN ER HJERTEGOD

Iselin Ørnes (18) visste lite om hva hun gikk til da hun ble lærling på Basen. Men hun forsto raskt at hun hadde gjort det rette. Her kunne hun vise omsorg og være til hjelp for andre.

TEKST OG BILDER KARI KLØVSTAD

FAUSKE

Planan var klar. Iselin hadde hele tiden tenkt at hun skulle bli lærling i barnehage. Så fikk hun en henvendelse fra Fauske videregående skole, der hun selv var elev: Kunne hun tenke seg å gjøre en vri og ta læretiden som barne- og ungdomsarbeider på Basen?

Basen er en avdeling for 13 elever som har behov for spesialundervisning og tilrettelagt opplæring på ulike måter.

– Jeg visste lite om hva jeg gikk til. Tidligere har jeg hatt yrkesfaglig fordypning (YFF) i barnehage, på barneskole og i norskopplæringen. Basen var noe annet, og jeg trodde det kunne bli stressende og krevende. Men jeg har aldri angret, og ser at jeg kan gjøre det beste for elevene. Det er en spesiell og fin jobb, sier Iselin.

FANT SEG SELV PÅ VIDERE GÅENDE

Det å ha nær kontakt med folk gir Iselin stor glede. Hun hadde det ikke så bra i ungdomsskolen, og

mener hun fant seg selv da hun begynte på helse- og oppvekstfag på videregående.

– Jeg tok det mer seriøst, sørget for rutiner og struktur og var opptatt av å gjøre mitt beste. Det gjorde også at jeg så livet på en helt annen måte. Du får opp øynene for hvordan andre har det, sier Iselin.

Hun tror mange unge vil ha nytte av å flytte oppmerksomheten litt bort fra seg selv. Selv har hun gått sin egen vei, uten å følge strømmen av venninner.

LÆRER AV ERFARINGENE

Inne på Basen får hver elev sin individuelle oppfølging. Ikke alle har språk, og noen kan ikke bevege seg så godt.

– Elevene skal lære å håndtere hverdagen, og vi må finne løsninger. Bofag står for eksempel på timeplanen. Da lærer elevene å handle, lage mat, vaske og annet som hører hverdagslivet til. Så kan

vi ha svømming, trening og turdag, så opplegget er variert. Vi bruker tid og stresser ikke, forteller Iselin, som også må øve seg på å sette grenser. →

Barne- og ungdomsarbeider

Programfag: Helse- og oppvekstfag

Det beste med å være barne- og ungdomsarbeider: Å få være med på å påvirke barn og unges utvikling, trivsel og læring. Det er utrolig givende å se at de vokser som personer, og ikke minst at de mestrer nye ting.

Det verste med å være barne- og ungdomsarbeider: Det er ikke like moro å møte barn og unge som har det tøft hjemme, strever sosialt eller har psykiske utfordringer. Vi tjener også for lite i dette yrket i forhold til den store jobben vi gjør hver eneste dag.

“Jeg trodde det kunne bli stressende og krevende. Men jeg har aldri angret, og ser at jeg kan gjøre det beste for elevene. Det er en spesiell og fin jobb.

OMSORGSFULL: Lærlingen Iselin Ørnes setter stor pris på at hun kan gjøre noe for andre, og hun har fått høre at hun er hjertegod.

EN OVERRASKENDE MULIGHET: Iselin trodde hun skulle bli lærling i barnehage. Så fikk hun en forespørsel fra Basen og er kjempeglad for muligheten.

Den unge lærlingen vil gjerne hjelpe elevene til å få et verdifullt liv fylt av glede og latter.

– Men vi kan ikke bare koste veien for dem og la dem få viljen sin hele tiden heller. Da kan det bli litt sutring og irritasjon, og det gjelder å finne gode løsninger.

LIKER Å SKRIVE LOGG

Lærlingene er pålagt å skrivelogg fra arbeidsdagen, men ikke alle er så glad i denne oppgaven. Det kan lett bli en opprømsing som etter hvert gir liten mening.

– Jeg har valgt å ikke lage et rent referat, men skriver ned ting jeg har lagt merke til, eller som blir sagt på jobben, og så gjør jeg meg opp tanker rundt dette. Slik får jeg hjelp til å sette det hele i

“Legger jeg merke til hendelser som kan skje igjen, må jeg finne en løsning til neste gang jeg opplever noe lignende.”

TRE KJAPPE

Hva hører du på?

Motiverende sanger mens jeg trener. Ellers blir det en del podkaster når jeg går tur eller rydder og ordner hjemme. I det siste har jeg hørt «Hanna & de heldige».

Hva leser du?

Akkurat nå «Hittebarnet Alecia». Jeg har kommet meg til bok nummer to og er stolt, fordi jeg aldri har vært en person som har likt å lese. Men det er utrolig godt å forsvinne inn i en annen verden en stund.

Hvilke sosiale medier er du avhengig av?

Jeg er mest inne på TikTok, for det er mest inspirerende og underholdende. Ellers bruker jeg ikke sosiale medier så mye, men er innom Snapchat, Instagram osv.

perspektiv. Legger jeg merke til hendelser som kan skje igjen, må jeg finne en løsning til neste gang jeg opplever noe lignende, forklarer Iselin. Hun er opptatt av at kommunikasjon og samhandling er viktig både på jobb og ellers i livet.

– Du må tenke over hvordan du sier ting, er hennes oppfordring.

ER LITT GAMMELDAGS

18-åringen bor hjemme hos mamma og har en tvillingsøster og en stesøster. Hun beskriver seg selv som hjemmekjær og pliktoppfyllende. Hun har også fått høre at hun er hjertegod, reflektert og vet hva hun vil.

– Jeg er også kreativ og liker strikking og annet håndarbeid. Det er blitt alt fra votter til pledd, så der er jeg nok litt gammeldags.

Ellers sitter ikke lærlingen så mye i ro, og hun trives både på trening og ute på tur.

Det er første året til Iselin som lærling, så fagprøven ligger fortsatt langt fram i tid.

– Jeg synes jeg er på den perfekte plassen, så jeg håper å kunne få fram ferdighetene mine når vi er kommet så langt. Her har jeg flotte kolleger og er trygg med dem.

– *Hvor ser du for deg selv om ti år?*

Iselin tar en tenkepause.

– Jeg bor i et hus sammen med kjæresten min, er sammen med folk i en stabil jobb, og så håper jeg å få barn med tiden. Det gir meg mye å ta ansvar for andre, sier Iselin Ørnes. ●

Bestill abonnement på Yrke

Er du medlem i Utdanningsforbundet kan du velge abonnementene dine på Min side udf.no/min-side

Har du spørsmål kan medlemsservice kontaktes på e-post medlem@udf.no eller telefon 24 14 20 00.

Er du ikke medlem, men ønsker abonnement kan du sende e-post til abonnement@utdanningsnytt.no

Prisen er 600 kroner per år for 4 utgaver.

utdanningsnytt.no/abonnement

Utgis
i både
papirutgave
og som
e-blad

SKOLELEDERE: Ansett yrkesfaglærere med fagarbeiderbakgrunn

Vi mener at yrkesfaglærere med fagarbeiderbakgrunn fra den treårige yrkesfaglærerutdanningen (YFL) er viktige for kvaliteten i yrkesfaglig opplæring.

I dag finnes det to veier til tittelen yrkesfaglærer. Den ene er den treårige YFL-utdanningen, som krever fagbrev eller annen yrkeskompetanse, samt praksis fra arbeidslivet. Den andre veien går via en annen treårig bachelorutdanning – for eksempel sykepleie eller barnehagelærer – kombinert med praktisk-pedagogisk utdanning for yrkesfag (PPU-y). Begge utdanningene gir formell kompetanse til å undervise i videregående skole, og bidrar med relevant kompetanse i opplæringen.

VELGER BORT FAGARBEIDERE

Som yrkesfaglærerutdannere har vi registrert at en del ledere i videregående skole velger å ikke ansette yrkesfaglærere med bachelorgrad og lang fartstid som fagarbeidere.

Noen tidligere studenter fra YFL viser til at de opplever at utdanningen ikke anses som «relevant nok» i ansettelse. En student beskriver en opplevelse fra et jobbintervju som illustrerer dette:

«Jeg ble informert i intervjuet om at de ønsket en sykepleier til å undervise i vg2 helseservice. Min utdanning [helsesekretær med treårig bachelor i yrkesfaglærerutdanning innen HO] ble vurdert som mindre relevant for akkurat dette faget, selv om jeg opplever at min kompetanse er bredere [...]. Stillingen ble gitt til en sykepleier [...].»

En forklaring på hvorfor yrkesfaglærere med videreutdanning i pedagogikk (PPU-y) blir foretrukket, kan være at den treårige yrkesfaglærerutdanningen er mindre kjent blant dem som ansetter yrkesfaglærere i skolen. Etter vårt syn er det nettopp yrkesfaglærere som selv har vært fagarbeidere, som har innsikt i sentrale arbeidsoppgaver og roller i yrket.

ERFARINGSBASERT KUNNSKAP

Dette taler for at flere helsefagarbeidere bør utdannes av

yrkesfaglærere med bakgrunn som helsefagarbeidere, og at flere helsesekretærer utdannes av yrkesfaglærere med utdanning og erfaring som helsesekretærer. Det samme må gjelde dem som utdanner ambulansarbeidere til

akuttmedisinsk behandling eller barne- og ungdomsarbeidere til fritidsklubber, skoler eller barnehager.

En yrkesfaglærer med fagarbeiderbakgrunn har ikke bare med seg erfaringsbasert kunnskap om det praktiske, men også sin yrkesidentitet og en dyp forståelse av hva godt fagarbeid innebærer.

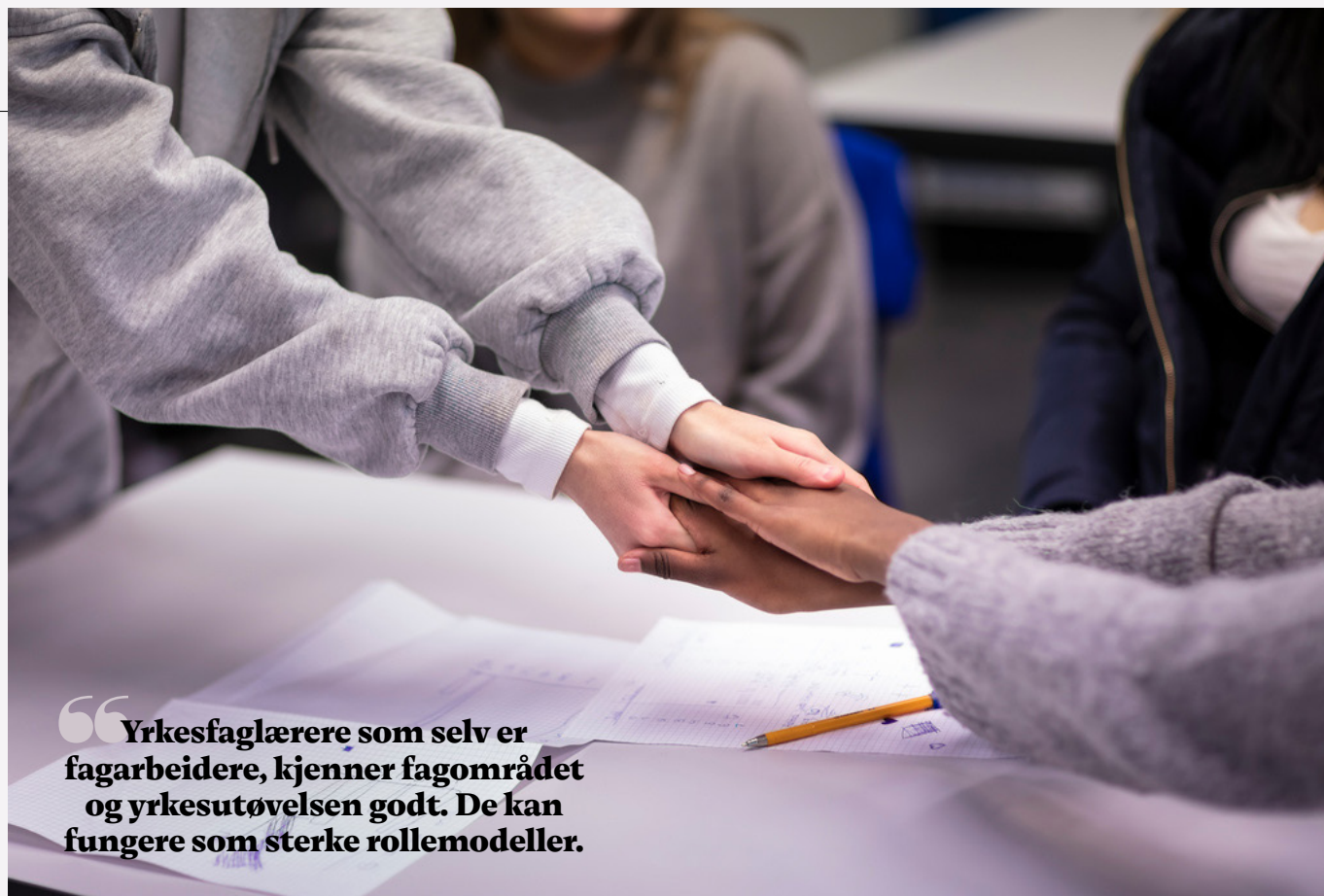
Vi vil spesielt trekke frem fem grunner til at yrkesfaglærere med yrkeskompetanse eller fagarbeiderbakgrunn og treårig YFL-utdanning er særlig godt kvalifisert for undervisning i helse- og oppvekstfagene i videregående skole:

1. Utdanningen er tilpasset videregående skole: YFL-utdanningen er spesialdesignet for fagene og innholdet i videregående skole. I løpet

av studiet gjennomfører YFL-studentene hele 60 dagers yrkesfaglig praksis i ulike yrker innen HO-fagene, noe som gjør disse yrkesfaglærerne spesielt godt egnet til å undervise i yrkesfaglig fordypning (YFF). Innsikt i de ulike yrkene gir solid kompetanse til å veilede elever i gode yrkesvalg og til å gjøre undervisningen mer yrkesrelevant gjennom praksisnære oppgaver og eksempler. Studenter i YFL har samme omfang av pedagogikk og didaktikk som i PPU-y-utdanningen og utvikler pedagogisk og didaktisk kompetanse for opplæring innen helse- og oppvekstfag. I yrkesfaglærerutdanningen er pedagogikk og didaktikk innlemmet i yrkesteorien, slik at faglig og pedagogisk kompetanse utvikles i sammenheng.

2. Brobyggere mellom skole og arbeidsliv: Yrkesfaglærere med treårig YFL-utdanning er utdannet til å være brobyggere mellom skole og arbeidsliv. Gjennom studiet arbeider studentene med yrkesdidaktiske problemstillinger

AV
Oddhild Peggy Bergsli
FØRSTELEKTOR
Solveig Dalehaug
Havreberg
FØRSTELEKTOR
Ingvild Iversen
UNIVERSITETSLEKTOR
Else Marie Johansen
FØRSTEAMAUENSIS
Kjersti Lisbeth Johnsen
FØRSTELEKTOR
Kajja-Liisa Magnussen
FØRSTELEKTOR
ALLE ANSATT VED OSLOMET
– STORBYUNIVERSITETET

“Yrkesfaglærere som selv er fagarbeidere, kjenner fagområdet og yrkesutøvelsen godt. De kan fungere som sterke rollemodeller.

ger og utvikler forståelse for betydningen av samarbeid med arbeidslivet. I tillegg har de ofte med seg et etablert nettverk som de kan ta med seg inn i skolen. Med tilgang til læringsarenaer i arbeidslivet og oppdatert kunnskap om bransjen har de et solid utgangspunkt for å forberede elevene på arbeidslivet.

3. Tydelige rollemodeller: Yrkesfaglærere som selv er fagarbeidere, kjenner fagområdet og yrkesutøvelsen godt. De kan fungere som sterke rollemodeller og bidra til å utvikle elevenes yrkesidentitet og yrkesstolthet. Gode forbilder kan styrke elevenes motivasjon og bidra til at de velger å bli de fagarbeiderne samfunnet trenger for å opprettholde velferdsstaten.

4. Helhetlig forståelse for utdanningsløpet: Det som kanskje er mindre kjent, er at yrkesfaglærere også har kompetanse til å undervise på ungdomstrinnet i fagene utdanningsvalg, mat og helse, arbeidslivsfag og enkelte valgfag. Yrkesfaglærere med fagarbeiderbakgrunn har selv erfaring fra hele utdanningsløpet – fra vg1 til fullført fagbrev eller yrkeskompetanse. De har kunnskap om overgangene mellom ungdomstrinnet, videregående og arbeidslivet og kan, med sin praktiske tilnærming, bidra til å gjøre opplæringen mer relevant og praksisnær.

5. Forskning bekrefter relevansen: Forskning (Lyckander & Spetalen, 2022) viser at den treårige YFL-utdanningen oppleves som relevant, og at nyutdannede føler seg godt

forberedt på læreryrket. Dette støttes også av Studiebarometeret, en årlig studentundersøkelse som viser positive resultater for YFL-utdanningen innen helse- og oppvekstfag.

LEDERE SOM SER VERDIEN

Heldigvis finnes det ledere som ser verdien av å ansette fagarbeidere med bachelorgrad fra YFL. En tidligere student beskriver det slik:

«Jeg hadde en fot innen voksenopplæring og ble rangert som nummer én av 60 søkere. Jeg takket ja til stillingen etter at jeg ble innkalt til intervju. Her er det mange lærere med PPU og få med YFL, så jeg tror det hjalp at jeg hadde YFL-utdanning, breddekompetansen vår og ikke minst mitt primæryrke [helsesekretær].»

Med dette som utgangspunkt vil vi oppfordre deg som skoleleder til å ansette yrkesfaglærere med treårig bachelorutdanning og fagbrev eller yrkeskompetanse. Du får en yrkesfaglærer med praktisk erfaring fra det yrket elevene skal utdannes til.

Skal vi utdanne gode fagarbeidere, trenger vi yrkesfaglærere med en utdanning som er skreddersydd for å undervise i vg1, vg2 og vg3 innen blant annet helse- og oppvekstfag. Den treårige yrkesfaglærerutdanningen er nettopp det.

Oppfordringen vår er klar: Ansett flere yrkesfaglærere med fagarbeiderbakgrunn. ●

PROGRAMMERING: Markus Jørmeland Idsøe (t.v.) og Ares Heggland viser fram automasjonsbrettet de har programmert, mens Remi Eie følger med. – Det er variasjonen, både det mekaniske, det elektriske og programmeringen, som gjør dette faget så kjekt, sier Idsøe.

Lærer automasjon midt i industrien

Nesten all undervisningen til elevene på automatisering ved Strand videregående skole foregår i produksjonslokalene til industribedriften Comrod på Tau.

TEKST KJETIL S. GRØNNESTAD BILDER ALF BERGIN

Elevene blir litt mer voksne når de sitter i et profesjonelt arbeidsmiljø. Det er mindre tull og tøys her enn nede på skolen, sier kontaktlærer Remi Eie.

Industribedriften Comrod på Tau i Rogaland ligger bare noen hundre meter fra Strand videregående skole.

Comrod produserer kommunikasjonsutstyr og antennesystemer for både militære og sivile formål. Bedriften har behov for flere fagfolk innen automasjon og ønsker derfor å bidra til at det utdannes flere automatikere. Utstyr og lokaler stilles gratis til disposisjon for skolen.

Det hele startet med elevbesøk i bedriften.

– Vi spurte elevene hvilke yrker de kunne tenke seg. Nesten ingen nevnte produksjon eller automasjon. Problemet var at de ikke kjente til faget. Derfor tok vi initiativ til dialog med skolen for å vekke interessen, forteller Torbjørn Fjelde, avdelingsleder for maskinbygging ved Sørskår mekaniske verksted i Comrod-konsernet.

Det er i verkstedet til Sørskår mekaniske verksted, der det bygges spesialmaskiner til Comrods produksjon, at elevene på vg2 automatisering har undervisningen sin. Comrods satsing på å effektivisere produksjonen med mer automasjon inkluderer også et tett samarbeid med Strand vgs. om å lære opp elever som vil fordype seg i robotisering.

VILLE UTDANNE AUTOMATIKERE

Remi Eie har vært faglærer på vg2 automatisering siden august 2020,

TIPS TIL SKOLE-BEDRIFT-SAMARBEID

- › Det bør være kort avstand mellom skole og bedrift, slik at elevene ikke blir isolert.
- › Elevene må vite hva som forventes av dem, og bedriften må vite hva den kan forvente av elevene.
- › Læreren som skal undervise i bedriften, må ha eierskap til faget.
- › Bedriften må ha en langsiktig plan for samarbeidet, ikke bare et ønske om kortsiktig økonomisk gevinst.

og kontaktlærer siden november 2023. Før han begynte som lærer, hadde han elleve års erfaring som automatiker i Westcontrol på Tau, en produksjonsbedrift som blant annet lager elbilladere for Zaptec.

– Automasjonslinja på Strand virket spennende. Jeg bestemte meg for at jeg ville utdanne framtidige automatikere, sier han.

Som fagarbeider hadde han ingen formell undervisningskompetanse. Derfor tar han nå bachelorgrad som yrkesfaglærer gjennom samlingsbasert nettstudium ved NTNU.

– Skolen legger godt til rette for at vi skal kunne ta denne utdanningen, sier Eie.

KLASSEROM I FABRIKKEN

De 15 elevene sitter i et åpent klasserom i lokalet de deler med Sørskår mekaniske verksted. Ifølge Sørskårs systemutvikler Geir Risvoll går det helt fint å dele rom med ungdommene.

HÅPER PÅ VG3: Torbjørn Fjelde, avdelingsleder for Sørskår mekaniske verksted, håper på en vg3-klasse i automasjon. – Når lærlingene er ferdige med teori, kan de i større grad være med på prosjektene våre, sier han.

“ Vi spurte elevene hvilke yrker de kunne tenke seg. Nesten ingen nevnte produksjon eller automasjon. Problemet var at de ikke kjente til faget.

TORBJØRN FJELDE

PENDLER: Jacob Førland (t.v.) og Snorre Lerang Lund dagpendler fra Stavanger til Strand vgs. – Vi lærte mye om roboter på vg1 elektro. Det virket kjekkere å jobbe med roboter enn å være elektriker, derfor valgte jeg det, sier Lund.

– Det fungerer fint å ha elevene rundt oss. Det er ikke noe bråk med dem, sier han.

Flere av elevene trekker fram at det er en fordel for læringsmiljøet å være i en bedrift i stedet for i et vanlig klasserom på skolen.

– Det er lettere å lære, for jeg merker at folk er mer seriøse her, sier Snorre Lerang Lund.

Jacob Førland er enig.

– Det føles ikke som å gå på skole. Det er mer som å være i jobb, sier han.

NESTEN ALDRI PÅ SKOLEN

Den praktiske undervisningen i programfagene foregår i det åpne klasserommet. Når elevene skal ha teori, flytter de inn på et stillere møterom. Det samme gjelder i norsk. Da er det læreren som krysser veien og går de 200–300 meterne fra Strand vgs.

bort til Comrod. Kun i kroppsøving og samfunnsfag er elevene på skolen.

At de ikke er på skolen, og dermed ikke treffer kamerater fra andre klasser i friminuttene, kan oppleves negativt for noen.

– Vi har det bra her, med mye bra utstyr å jobbe med, men det ville vært mer sosialt dersom vi var på skolen, sier Aila Håheimsnes.

Dette har også kontaktlæreren Remi Eie merket.

– Det kan for noen være litt ensomt når man ikke kan møte venner i friminuttene, sier han.

For å unngå det legges det stor vekt på å skape et godt miljø i klassen.

– Når vi er her for oss selv, må vi ha et godt klassemiljø. Det har vi fått til, sier Markus Jørmeland Idsøe.

REKRUTTERER FRA BYEN

Ifølge Kåre Nordbø, avdelingsleder for TIF og elektrofag, har

→

AKTUELT

“ Vi har det bra her, med mye bra utstyr å jobbe med, men det ville vært mer sosialt dersom vi var på skolen

AILA HÅHEIMSNES

TRAFIKKLYS Yevhen Bavdys (t.v.) fra Stavanger valgte vg2 automatisering fordi jobb med roboter gir mange muligheter. Her får han hjelp av lærer Ingvald Førland til å styre trafikkllys.

ENESTE JENTE: Aila Håheimsnes fra Sauda er eneste jente på vg2 automatisering. – Jeg syntes automatikerfaget virket spennende. Siden de ikke har det i Sauda, valgte jeg å gå her, sier hun. Ifølge Remi Eie er det vanlig med bare én eller to jenter på faget.

Vg2 automatisering ved Strand vgs.

- Vg2 automatisering hører inn under utdanningstilbudet elektro og datateknologi.
- Med fordypning i robotisering skal elevene få innsyn i ledende automasjons- og robotiseringsteknologi. På Strand skjer dette i samarbeid med Comrod, der mye av opplæringen foregår i bedriftens lokaler på reelle maskiner og produksjonslinjer.
- Det er 17 timer programfag, 9 timer yrkesfaglig fordypning, 3 timer samfunnsfag, 4 timer norsk og 2 timer kroppsøving.
- Også elever fra TIF (teknologi- og industrifag) kan søke vg2 automatisering som kryssløp.

Strand vgs. for lengst vokst ut av lokalene sine. Skolen er bygget for å romme 440 elever.

– Vi har cirka 750 elever. Neste år øker vi til cirka 850 elever, sier Nordbø.

Strand vgs. skal i hovedsak være skole for elever fra Ryfylke. Da Ryfylketunnelen åpnet 30. desember 2019 som del av fastlandsforbindelsen mellom Ryfylke og Stavanger, fryktet mange at elevene ville søke seg til skoler i storbyen. Slik gikk det ikke. Elevstrømmen gikk faktisk motsatt vei.

– Vi har cirka 200 elever fra Stavanger, hovedsakelig fra bydelen Hundvåg, der tunnelen starter. Derfor markedsfører vi våre tilbud der, sier Nordbø.

Av de 15 elevene på vg2 automatisering kommer seks fra Stavanger, to fra Sauda og resten fra Strand.

– Jeg bodde på Jørpeland før, så for meg er det som å komme hjem igjen, sier Yevhen Bavdys med et smil.

Kompisene Snorre Lerang Lund og Jacob Førland dagpendler også fra Hundvåg.

– Det er lett å komme seg til skolen, sier Lund med henvisning til busstoppet rett ved skolen.

– Jeg hadde hørt mye positivt om skolen før jeg søkte. Og så arrangerer de korslag her, legger Førland til. Han liker selv å synge i kor på fritiden.

Bydelen Hundvåg, som ligger på byøyene nord for Stavanger sentrum, har omtrent like mange innbyggere som Strand kommune, men ingen videregående skole. Dermed kan det være enklere for

elever herfra å ta bussen til Strand vgs. enn til sentrum i Stavanger, der de ofte må bytte til tog eller ny buss.

VIL VOKSE VIDERE

Strand vgs. tilbyr også studiespesialisering, men ifølge Nordbø vil den største delen av elevveksten neste skoleår komme innen yrkesfagene.

Siden skolen ikke har plass til alle elevene sine, foregår deler av undervisningen i leide lokaler i blant annet kirke, bedehus og barneskole i nærområdet. Det samme gjør undervisningen for automatiseringselevne hos Comrod like over gaten.

Nå rehabiliteres skolen og bygges ut med blant annet nye verkstedslokaler til TIF og elektro- og datateknologi på over 3500 m². Comrod utvider på sin side med 5000 m², noe som også kommer elevene til gode.

– Fra og med 1. januar 2026 skal vi leie 1000 m² i de nye lokalene til Comrod, sier Nordbø.

Det inkluderer en teknologilab med toppmoderne utstyr som skolen skal disponere.

Høsten 2026 doubles antallet elever på automatisering når antallet klasser på vg2 automatisering økes fra én til to. Elevene rekrutteres fra vg1 elektro og fra TIF gjennom et kryssløp.

– Jeg tror vi også kan få en klasse i vg3 automasjon. Mange bedrifter ønsker lærlinger som er helt ferdige med teoridelen, sier Nordbø.

Elevene som går ut i lære etter vg2 automatisering går hovedsakelig til lokale produksjonsbedrifter.

– Comrod tar inn 1–2 lærlinger per år, mens Westcontrol kan ta inn så mange som 5–6 lærlinger om gangen, sier Nordbø. ●

Hallvard Håstein
PEDAGOGISK RÅDGIVER

Illustrasjon: Øyvind Hovland

«Den som vil være likeså god, vil alltid ende opp som nummer to.» Dette uttrykket handler om sammenlikningers iboende tendens til å fungere destruktivt.

Sammenlikninger skaper lett både nederlag og uselvstendighet hos dem som kommer dårlig ut. Uselvstendigheten framkommer tydeligst hos dem som også etter nederlaget fortsetter å speile seg i den andre, i stedet for å ta egne ressurser på alvor. Slik er det mellom mennesker, og det samme kan skje når ulike fag stilles opp mot hverandre.

YRKESFAG OG AKADEMISKE FAG

Hvordan skal yrkesfag og akademiske fag rangeres? Det

er nå et aktuelt spørsmål. For hvis det går som regjeringen foreslår i Meld. St. 11 (2024–2025), vil en snart kunne ta både bachelorgrad og mastergrad i yrkesfag, altså på samme måte som i akademiske fag.

I det internasjonale rangeringssystemet for akademisk nivå som Norge knytter seg til, ligger bachelorgrad på nivå 5 og mastergrad på nivå 6. Øverst ligger doktorgrad på nivå 7. (Denne nivåinndelingen er for tiden under vurdering.)

Intensjonen med et slikt system, der ulike fag plasseres på samme stige, er blant annet å fremme likeverdighet mellom fag, men også å gjøre dem sammenliknbare over landegrenser.

TRYKKET FRA HØGSKOLE OG UNIVERSITET

Jeg er bekymret for hvordan det vil gå med den videre →

utviklingen av yrkesfagene egenart dersom de skal beskrives og rangeres ut fra samme system som akademiske fag. Den delen av et yrkesfag som skal beskrives med ord, burde skrives av fagfolk som er vant til å utøve faget. Men de som kjenner et yrkesfag fra innsiden, vet at språkliggjøring av faget bare er mulig i begrenset grad. Dette kan lett føre til at det i forpliktende dokumenter som studieplaner legges vekt på de delene av faget som lettest lar seg begrepsfeste.

I bestrebelsene på å tilpasse seg universitetenes internasjonale system for plassering av nivå for faglig kompetanse frykter jeg derfor at flere yrkesfag gradvis vil kunne bli omformet på en måte som kan innebære yrkesfaglig uselvstendighet.

Et alternativ kunne komme fram om en stilte følgende spørsmål: Når det gjelder yrkesfagene forhold til det akademiske, kan det være at det ville være mer fruktbart å videreutvikle disse fagene med utgangspunkt i deres egenart?

Med et slikt utgangspunkt kunne yrkesfagene og de akademiske fagene samarbeide og tilføre hverandre erfaringer ut fra sine særegne tradisjoner. Verden vil fortsatt ha bruk for både matematikk og rørleggerfag.

FALLGRUVER FOR HØYERE YRKESFAGLIG UTDANNING

Som nevnt er jeg i sterk tvil om det vil være en fordel for framtidens høyere yrkesutdanning å tilpasse seg det akademiske rangeringssystemet. Mer presist retter frykten seg mot at følgende kanskje vil skje:

- 1) Noen yrkesfag vil måtte oppgi deler av sin egenart. Dette kan skje på bekostning av de delene av faget som ikke lar seg behandle på en teoretisk måte. Tendensene til å etterlikne idealer fra akademien finnes allerede.
- 2) Skoleeiere finner ut at en overgang til mer teoretisk undervisning er økonomisk lønnsom. Til yrkesfag trengs det ofte kostbart utstyr og materiell og spesialinnredede lokaler, og dessuten kreves det større lærertetthet.
- 3) Gradvis kan verdsettingen av akademisk kunnskap spre seg også til lærerutdanningen i yrkesfag, for teori har høy prestisje i vår kultur. Imidlertid mener jeg det er av stor verdi at lærerne også har praktisk erfaring fra det faget de underviser i.
- 4) Språklige og byråkratiske beskrivelser av yrkesfagene vinner fram på bekostning av de områdene i faget som ikke lar seg feste i ord

Etter dette er det naturlig å stille seg følgende spørsmål:

Hvordan skal yrkesfag handle og orientere seg for å unngå å bli slukt av et internasjonalt teorifavoriserende trappesystem?

KUNSTEN Å KUNNE SITT FAG ER Å KUNNE UTØVE DET

Flere universiteter og noen høyskoler tilbyr studentene et valg mellom to meget forskjellige typer doktorgrader:

For det første kan de ta en vitenskapelig doktorgrad i akademiske fag, slik det har vært vanlig i årtier. For det andre ble det fra år 2000 mulig å ta doktorgrad også i *kunstnerisk utviklingsarbeid*.

Forskjellen mellom en vitenskapelig grad og en grad i kunstnerisk utviklingsarbeid er betydelig. En vitenskapelig doktorgrad er gjerne konsentrert om et forskningsprosjekt som beskrives i en avhandling. I en doktorgrad i kunstnerisk utviklingsarbeid er det annerledes. Her understrekes det at «selve kunstutøvelsen står i sentrum» (sitat fra studieplan).

Jeg har vært vitne til flere disputaser i kunstnerisk utviklingsarbeid og registrert at det skriftlige materialet enkelte kandidater har laget, er ytterst lite. Derimot må de dokumentere utviklingsarbeidet gjennom blant annet utstillinger, forestillinger, konserter og ulike typer demonstrasjoner.

IDEER TIL EN UTØVELSESFOKUSERT HØYERE UTDANNING

Når jeg leser om hva som forlanges av en doktorgrad i kunstnerisk utviklingsarbeid, tenker jeg at mange av disse kravene kan være aktuelle også for høyere utdanning i yrkesfag.

Ovenfor har jeg uttrykt frykt for at framtidens yrkesfag kan bli tvunget over i et spor som idealiserer akademisk arbeidsmåte. For å hindre dette lister jeg derfor opp noen forslag til mulige kvaliteter for en eventuell framtidig utdanning i høyere yrkesfag. Disse forslagene gjelder uavhengig av om en slik utdanning utformes i form av (yrkes-)bachelor- og (yrkes-)mastergrad, eller om det skjer med utgangspunkt i yrkesfagene egenart og tradisjoner. Poenget med forslagene er å sikre at det å *utføre* yrket skal være det sentrale gjennom hele utdanningen.

Derfor foreslår jeg at følgende kvaliteter legges til grunn for planleggingen av utdanning i høyere yrkesfag:

- Lange praksisperioder på flere arbeidsplasser som hver er spesialister på ulike deler av faget.
 - Tilgang til veiledning av erfarne og kvalifiserte fagfolk med tilknytning til arbeidsfeltet under praksisperiodene.
 - Faglige krav for å oppnå praksisplass.
 - Undervisning i faglige emner som vanskelig lar seg tilegne gjennom praksis og veiledning.
 - Gjennomføring av et utviklingsprosjekt.
 - Dokumentasjon av prosjektet og praksisen ved de ulike arbeidsplassene. I tillegg til eksemplene fra kunstnerisk utviklingsarbeid kan det overveies å ta i bruk dokumentasjonsformer som fotogalleri og dannelsesfortelling med illustrasjoner.
 - Deltakelse i og/eller refleksjoner i tilknytning til det utviklingsarbeidet de har gjennomført.
- De ulike forslagene skal ikke bare gi grunnlag for læ-

“**Yrkesfagene er særegne ikke bare med hensyn til deres vektlegging av utøvelse. De er også innbyrdes svært forskjellige. Begge deler gjør at det ligger en betydelig utfordring i å formulere studieplaner for høyere utdanning.**

ring hos og bedømmelse av studenten. De skal også bidra til tydeliggjøring av faget og anerkjennelse av utøvelsen.

Poenget må være at utdanningen bidrar til at studentene får utviklet et vidt og relevant «arkiv av erfaringer» på høyt plan.

FAGENES EGENART OG KRAV TIL FREMRAGENDE UTØVELSE

Yrkesfagene er særegne ikke bare med hensyn til deres vektlegging av utøvelse. De er også innbyrdes svært forskjellige. Begge deler gjør at det ligger en betydelig utfordring i å formulere studieplaner for høyere utdanning. Disse planene vil være sentrale i forståelsen og begrepsbruken innenfor hvert fag. Målet må være at planene skal tilrettelegge for fremragende utøvelse og stolthet i de enkelte yrkesfag.

Her følger noen spørsmål et slikt planarbeid trolig må ta stilling til:

→ Hvilke begreper skal benyttes? De bør være så nær handling som mulig.

→ Hvilke materialer er det viktig at studentene får erfaring med?

→ Hva skiller det å være en god og en fremragende utøver?

→ Hvordan skal en legge opp til trening, ikke bare for å kunne handle og forstå, men også å iakttas underveis i utøvelsen? Iakttakelse er vesentlig for å kunne justere og velge vei når arbeidet pågår.

Jeg anser trening av sansene som et forsømt område både i akademiske og yrkesmessige utdanninger her i landet.

I de fleste fag trengs det faglige blikk, fininnstilte ører og øvede hender.

FRAMTIDEN ER ANALOG

Uansett hvor langt skjermvirkeligheten, KI og andre digitale enheter vil fortsette å omforme samfunnet, vil livet måtte leves analogt, fordi alle sanseorganene er i aksjon hele tiden. Vi holder balansen (kroppssansen). Vi hører, smaker, lukter og ser, og huden og kroppen er med oss gjennom hele dagen. Dessuten beveger vi oss, berører og blir berørt. Vi har fysiske møter med medmennesker og kan skjelne mellom mange typer materialer når vi tar på dem.

Selv digitaliserte duppeditter er laget av fysisk materiale. Barn kan få lærings- og utviklingshemninger om de ikke får oppleve analoge stimuleringer!

Altså: Yrkesfag er nødvendige fordi livet er og blir analogt.

GLEDEN VED VIRKELIG Å KUNNE – OG Å VÆRE TIL NYTTE

Norsk skriftspråk er ikke et nøytralt redskap. Det har utviklet seg i en kultur som har tjent teologi, filologi, byråkrati og rettsvesen i flere hundre år. Dessuten har dette språket vært sentralt i formidlingen av de nevnte fagene. Derimot har mange yrkesfag i stor grad klart seg uten.

Per Inge Båtnes sier følgende i sin bok om kunsten å kunne: «Den gleden ved kunnskap eg vil diskutere, er den gleden som følger med *utøvinga* av kunnskap, ikke den gleden som er knytt til *tileigninga*.» Jeg tenker at mange fagarbeidere kan skrive under på dette.

MAKT OG FAG

Det kan ligge betydelig makt i det å kunne utføre arbeid som andre mennesker er avhengige av at blir gjort.

Men det ligger en mindre synlig, men likevel avgjørende makt også i det å kunne bestemme hvilke rangstiger som skal velges for samfunnet. Ikke mindre makt ligger det i å kunne fastsette hva reglene er for hvem som kan stige oppover, og hvem som må finne seg i å gå et trinn ned!

AVSLUTNING

Melding til Stortinget 11 bærer undertittelen «Fagfolk for en ny tid».

Det kunne være fristende å forlenge tittelen med «... for en ny tid som vil fortsette å være analog». ●

Her kan elevene boltre seg med store maskiner

Det er populært å lære å kjøre tunge anleggsmaskiner, og elevene strømmer til landslinja på Fauske videregående skole. Her har de store tumleplasser, og kan også gjøre god nytte for seg.

TEKST OG BILDER KARI KLØVSTAD

De store, gule tungvektene lyser opp i terrenget. Du kan se dem i steinbruddet i Fauske, langs den nye turveien som bygges ved Daja i Sulitjelma og på skolens eget øvingsområde. Inne i førerhusene på gravemaskiner, hjullastere, dumpere, bulldosere og veihevler kan du skimte konsentrerte elever som øver på å flytte jord- og steinmasser. Men de leker ikke. Så godt som alt de foretar seg, er nyttig arbeid.

– Elevene lærer å ta ansvar. De skal håndtere arbeidsmaskiner på rundt 20 tonn. Sikkerhet er det viktigste vi lærer dem, og vi ser at de vokser med oppgavene, sier Marita Martinussen, som er avdelingsleder for landslinjene. Det finnes seks skoler, spredd over

store deler av landet, som har dette tilbudet. De har god kontakt seg imellom.

I tillegg til å lære seg å kjøre store maskiner blir de unge også selvstendige. Mange av tenåringene bor på hybel og må fikse hverdagen selv.

– Ettermiddagene og kveldene kan nok bli lange for noen, og det er tyngst i mørketida, da enkelte strever litt med hjemlengsel. Det hjelper at vi har en god miljøtjeneste rundt dem, som også organiserer noen middager, og det mekaniske verkstedet er åpent etter skoletid, så det er mulig å treffes der. Mitt inntrykk er at hybelboerne ofte holder sammen, og jeg synes de håndterer det å bo alene imponerende godt, sier avdelingslederen. Hun har registrert at fotballaget også har fått noen nye spillere blant hybelboerne.

– Skal du ut på anlegg, er det en fordel å være litt robust og tøff. På skolen får de også nyttig «motvindskompetanse», mener Marita Martinussen.

Elevene på disse fagene er ferdige litt tidligere på fredagene, så det blir lengre helg for dem som vil reise hjem.

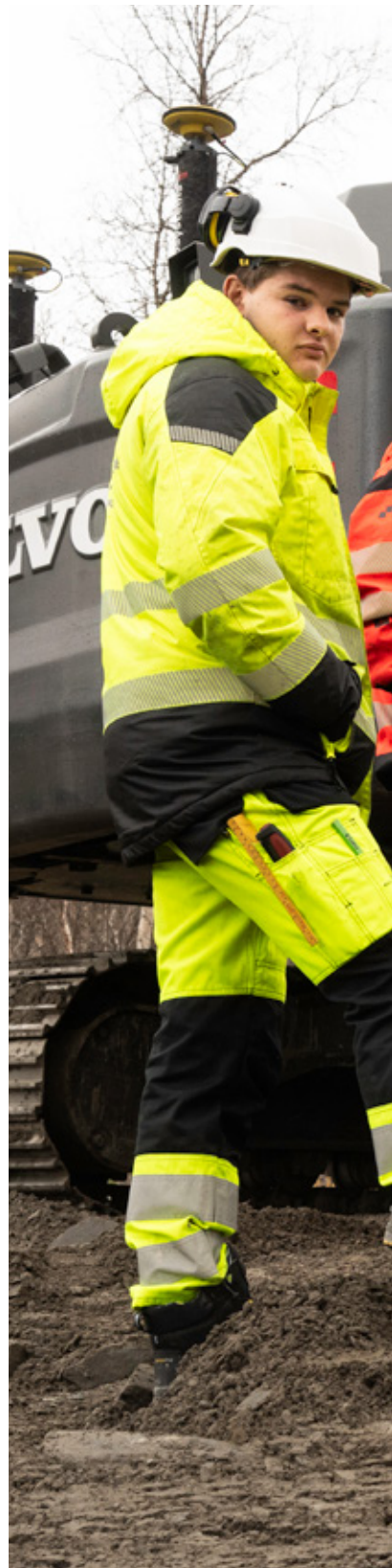
EGET VEIPROSJEKT

Veien snor seg østover fra Fauske til Sulitjelma. Den tidligere gruvedriften er lagt ned, og nå strømmer turistene til hytter og fritidsleiligheter for å nyte naturen, gå på tur eller suse ned alpinbakken i Daja, som området heter. Det ligger også en campingplass her.

Skolen har 30 anleggsmaskiner fordelt på flere steder. Enkelte av dem er fra 80-tallet, og avdelingslederen skulle gjerne ha byttet →

VENN MED DUMPEREN: Elias Eriksen har reist fra Evenes ved Harstad for å bo på hybel i Fauske og gå på landslinje. Han trives.

“Elevene lærer å ta ansvar. De skal håndtere arbeidsmaskiner på rundt 20 tonn.

MARITA MARTINUSSEN, AVDELINGSLEDER FOR LANDSLINJENE

BYGGER TURVEI: Faglærer Runar Korsvik gir gode råd til elevene Sivert Bjørkås fra Steinkjer og Elias Eriksen fra Evenes om hvordan veien skal bygges opp.

SLIK GJØR VI DET HER

UTE I FELTEN: Sivert Bjørkås fra Steinkjer håndterer gravemaskinen, og faglærer Runar Korsvik er aldri langt unna.

ØNSKER SEG FLERE: Faglærer Emil Skatvik håper at enda flere unge vil bli anleggsmaskinmekanikere i framtiden, for det er godt med plasser og stort behov. To av dem som liker seg, er Marius Mosås Solheim og Noah Skjevik.

ut noen av dem. På den annen side finnes det også maskiner som er topp moderne, men utstyrløftet må fortsette, skal skolen henge med på utviklingen i bransjen, mener avdelingslederen.

Elevene på vg2 anleggsteknikk har en del av sin øvingsarena her i Sulitjelma fjellandsby. Oppgaven deres er å bygge en god turvei, der funksjonshemmede også kan komme enkelt fram. Om vinteren skal traseen fungere som lysløype, så den vil komme til nytte året rundt.

Klokken 08.10 om morgenen må elevene stå klare ved skolen med arbeidsklærne på. Da går bilene. Under turen, de fire milene opp til Sulitjelma, har elevene i oppgave å skrive en sikker jobb-analyse på telefonen. Der skal de vurdere været og se hva som har endret seg siden dagen før. Elevene skriver også avvik, som de tar opp med hverandre.

Oppe i fjellandsbyen høres brummingen fra de store maskinene. Her har elevene vært i sving i flere år for å lage turvei/lysløype. Runar Korsvik er kontaktlærer og fagansvarlig for

anleggsteknikk og sørger for at alt går riktig for seg.

– Vi henter stein fra gamle kraftverkstuneller, som legges i bunnen, og så bygges veien opp lag for lag, forteller Korsvik. Læreren har vokst opp i Sulitjelma, og selv om han bor i Fauske nå, er han virkelig på hjemmebane.

Nå gir faglæreren gode råd til Sivert Bjørkås fra Steinkjer og Elias Eriksen fra Evenes ved Harstad om hvordan veien skal bli stabil og solid. Førstnevnte styrer gravemaskinen, den andre kjører dumper.

Kobber- og svovelkis ble tatt ut i dette området fra 1887, men bergverksdriften satte sine spor i naturen. Siste rest av aktivitet var i 1991.

Det hører med til historien at Nye Sulitjelma gruver vil starte opp igjen gruedrift, og sommeren 2025 fikk de tillatelse av Miljøverndepartementet til å undersøke forekomsten av kobber. Forutsetningene er helt andre enn i tidligere tider, men fortsatt frykter noen for forurensning.

FAKTA

► Vg2 anleggsteknikk har 4 klasser med plass til 60 elever.

► Vg3 anleggsmaskinteknikker har 1 klasse og plass til 15 elever, men sliter med å fylle opp.

PÅ BESØK: Avdelingsleder Marita Martinussen har tatt turen til Sulitjelma for å besøke faglærer Runar Korsvik og elevene hans som bygger turvei.

“Skal du ut på anlegg, er det en fordel å være litt robust og tøff. På skolen får de også nyttig «motvindskompetanse».

MARITA MARTINUSSEN,
AVDELINGSLEDER FOR LANDSLINJENE

Både Korsvik og Martinussen er begeistret for muligheten.

– Ny gruvedrift vil gi oss flere arbeidsplasser, og det trenger vi.

EGET KNUSEVERK

Noen kilometer bortenfor ligger Fagerlia. Der er skolen leid inn som underentreprenør hos Salten kraftselskap, for å ta ut steinmasser. Steinen skal brukes i skolens eget knuseverk, som blir sett på som hjertet av produksjonen. Det er flunkende nytt, og kostet fire millioner kroner, og det står i læreplanen at dette er oppgaver som elevene skal kunne. De unge lærer også å bore og spreng, for de skal komme ut fra skolen med god bergverkskompetanse.

Alt som produseres, kommer til nytte, og de fineste partiklene siktes ut og brukes til strøsand. Den brukes til å strø på veiene i øvingsfeltet og bruddet for at det skal være trygt for elevene å kjøre med maskiner der om vinteren.

Håkon Jondahl Alvestad er faglærer, og kommer ut av en av maskinene som laster pukk og grus. Han gikk selv ut fra Fauske vgs. i 2012, og har tidligere jobbet i anleggsbransjen med å bygge tunneler.

– *Hva er det viktigste du lærer elevene?*

– Helse, miljø og sikkerhet, og de må sørge for å ha god oversikt når de arbeider, sier faglæreren. Her i anlegget har de fem maskiner og fire elever, så han kjører også litt selv.

– Det er artig, jeg holder kunnskapen ved like og kan demonstrere hvordan de skal bruke utstyret.

– Du er et forbilde, kommenterer avdelingsleder Marita Martinussen.

NOEN MÅ SKRU

Inne i verkstedet på skolen holder mekanikerne til. Søkningen viser at det ikke er like populært å skru på de store maskinene som det er å kjøre dem.

– Dette er litt synd. For anleggsbransjen trenger noen til å reparere også, sier avdelingslederen.

Emil Skatvik er lærer på vg3 anleggs-maskinmekaniker. Han har selv vært elev på Fauske vgs. og det ga han et veldig godt forhold til skolen.

– Innen dette fagområdet skjer det noe nytt hele tiden. Du må følge med og oppdatere deg innen et stort spekter, og jeg er glad i utfordringer.

– *Hvorfor sluttet du som mekaniker og ble lærer?*

– Mye på grunn av arbeidstiden. Den er mye mer forutsigbar og passer bedre når du har barn. Og så slipper jeg å ligge ute og fryse, sier Emil Skatvik og smiler. Etter at han gikk ut av skolen, har han ofte vært innom for å hilse på.

– Vi kan ikke konkurrere med lønningene ute i bransjen, men det ryktes at vi har et godt arbeidsmiljø. Ute skal du også være tøff, for det er et fysisk krevende yrke med mye støy. Vi har fått flere søkere med årene, og den samlede fagkompetansen vi har, er helt fenomenal, sier avdelingsleder Marita Martinussen. ●

I MINDRETTALL: Maria Nordhaug Lyngen er en av jentene som har valgt landslinjen. Hun kommer fra Melhus og har gått på Støren vgs., der de har lyktes med å rekruttere jenter til å kjøre arbeidsmaskiner.

HER FINNER DU LANDSLINJENE

I anleggsteknikerfaget vg2 og anleggsmaskinmekanikerfaget vg3

- Sam Eyde vgs. Agder
- Solør vgs. Innlandet
- Øksnevad vgs. Rogaland
- Os vgs. Vestland
- Fauske vgs. Nordland
- Kirkenes vgs. Finnmark

KJØTTSKJÆRING:
Nordbrekken skjærer
reinsdyrkjøtt, slik han
har gjort i 50 år.

50 år som kjøttskjærer – Jeg lærte av å se på andre

Han lærte faget ved å se på erfarne kjøttskjærere i slakteriet.
I dag går veien via skole og lære plass. Etter 50 år gir
Odd Nordbrekken et innblikk i et fag i endring.

TEKST OG BILDER HARALD VINGELSGAARD

ARBEIDSDAG: – Jeg har god helse og har vært lite syk, sier kjøttskjærer Odd Nordbrekken. Her står han ved skjærelinja med knivene og knivkvesseren på arbeidsbenken.

PRESISJON: Nordbrekken skjærer ut ulike kjøttstykker fra reinsdyrlåret.

“ Jeg lærte av å se hvordan kjøttskjærerne arbeidet, og ved å jobbe sammen med dem.

FOTOREPORTASJEN

KOLLEGAER: Nordbrekken sammen med andre kjøttskjærere ved skjærelinja.

Vi møter ham i slakteriet mens han skjærer stykker fra lår og rygg på reinsdyrene, der han står ved skjærelinja.

– Her trives jeg. Jeg har et variert arbeid, sier han.

– Jeg er mektig imponert, og stolt, over at han har arbeidet hos oss i 50 år. Vi mister en fantastisk kunnskapsrik kjøttskjærer, som utfører håndverket sitt slik det skal gjøres, sier daglig leder Johanne Stensaas i Stensaas Reinsdyrslakteri.

STORT STYKKE REIN

Nordbrekken står og skjærer sammen med en rekke andre kjøttskjærere på hver side av skjærelinja. Han tar tak i et stort reinsdyrlår. Noen minutter senere har han skåret ut forskjellige, fine kjøttstykker. Disse stykkene legger han i plastkasser. Avskjær brukes til pølser og annen mat.

– *Hvorfor begynte du som kjøttskjærer?*

– Jeg gikk ni år på grunnskolen – det var →

TRYGGHET: Markus trives med grytene og sier det er en trygghet å ha veileder Karianne med seg på kjøkkenet. Hun er alltid tilgjengelig for spørsmål og råd.

SORTERING: Han har skåret mange kjøttstykker av låret og sorterer bort et bein.

“ Vi mister en fantastisk kunnskapsrik kjøttskjærer, som utfører håndverket sitt slik det skal gjøres.

DAGLIG LEDER JOHANNE STENSAAS I STENSAAS REINSDYRSLAKTERI

FOTOREPORTASJEN

niårig grunnskole den gangen. Etterpå ville jeg arbeide. Jeg fikk jobb på dette slakteriet. Jeg lærte av å se hvordan kjøttskjæerne arbeidet, og ved å jobbe sammen med dem, sier han.

Nordbrekken har med andre ord ingen annen utdanning enn grunnskolen. I dag går veien til fagbrev gjennom vg1 restaurant- og matfag, vg2 matproduksjon og læretid. En annen mulighet er lang praksis.

LÆREBEDRIFT

Stensaas Reinsdyrslakteri er en lærebedrift. Mange av kjøttskjæerne som jobber der, har tatt fagbrev.

Høyt til fjells i sørsamisk land, med store, hvitkledd fjellvidder og litt skog – slik er naturen rundt slakteriet i Røros kommune i Trøndelag, hvor samene har reinsdyrene på vinterbeite.

– Kjøtt fra reinsdyr er en ren råvare fra dyr som lever fritt i fjellet, noe som setter sitt naturlige preg på kvaliteten og smaken. Reinsdyrkjøtt er mørkt, næringsrikt og magert, med svært god kvalitet. Dette er supermat. Vi har en superskjærer som lager supermat, slik han har gjort i 50 år, sier daglig leder Johanne Stensaas.

UTVELGELSE: Reinsdyr i inngjerding på fjellet, et par mil fra slakteriet. Her velges dyrene som senere fraktes til slakteriet.

Nordbrekken arbeider fram til påske 2026. Når den tid kommer, er det slutt. Det kan han feire med et ekstra godt måltid med selvskåret reinsdyrkjøtt. ●

Reportasjen er laget i februar i år, altså før påske.

HYGIENE: God hygiene er viktig i slakteriet. Her står han i ren sone.

Øivind har alltid kjempet for de kloke hendene

Øivind Engh (71) startet yrkesveien som møbelsnekker. Nå er sirkelen sluttet, og fagmannen er tilbake der han begynte. Håndverket har fulgt han både som lærer, som fagforeningsmann og til viktige oppdrag i utlandet.

TEKST OG BILDER KARI KLØVSTAD

Varemerket i dag er Åstadbakken Treverkstad. Det ligger på Tanum i Bærum, der den pensjonerte læreren bor. Da Øivind Engh og kona bygget nytt hus ved tusenårsskiftet, var arkitekten helt klar. Her skulle det ikke være noe inneklemt arbeidsrom i kjelleren, men et eget lite hus, der håndverkeren kunne utfolde seg når han fikk tid til det. Akkurat nå er han i gang med et massivt bord i ask, men han er mest kjent for sine lekre, små kjøkkenredskap i tre.

– Mange vil bytte ut stekespader og annet i plast, sier Øivind Engh, som liker seg godt som «kremmer» på julemarked. Han gjør det klart at dette ikke er noen heltidsaktivitet, men han trives godt med å ha muligheten til å bruke hendene og lage noe folk har bruk for. Materialene kommer fra nærskogen eller området ved Dagali, der han har hytte. Der vokser det einer opp mot tregrensen.

Som lærer og tillitsvalgt har Øivind alltid snakket yrkesfagenes sak. Han viser til boken «Kloge hænder», skrevet av den danske mureren og barne- og undervisningsministeren Mattias Tesfaye. Forfatteren hevdet at problemet for både samfunnet og mennesker er at verken hodet eller hender kan utvikle seg hvis de ikke arbeider tett sammen i gjensidig respekt.

Engh mener yrkesutdanning er undervurdert som en karrierevei, og selv om du ikke skal bli håndverker, er det nyttig å ha med seg den praktiske kunnskapen videre i livet.

MOR BREMSET TREBÅTBYGGEREN

Det var fristende å starte denne artikkelen med at for Øivind er alle gode ting tre. Materialet har fulgt han som håndverker og lærer og ut i den store verden. I tillegg har han vært med på å snekre sammen mange fagpolitiske avtaler og stått på for yrkesfagene som

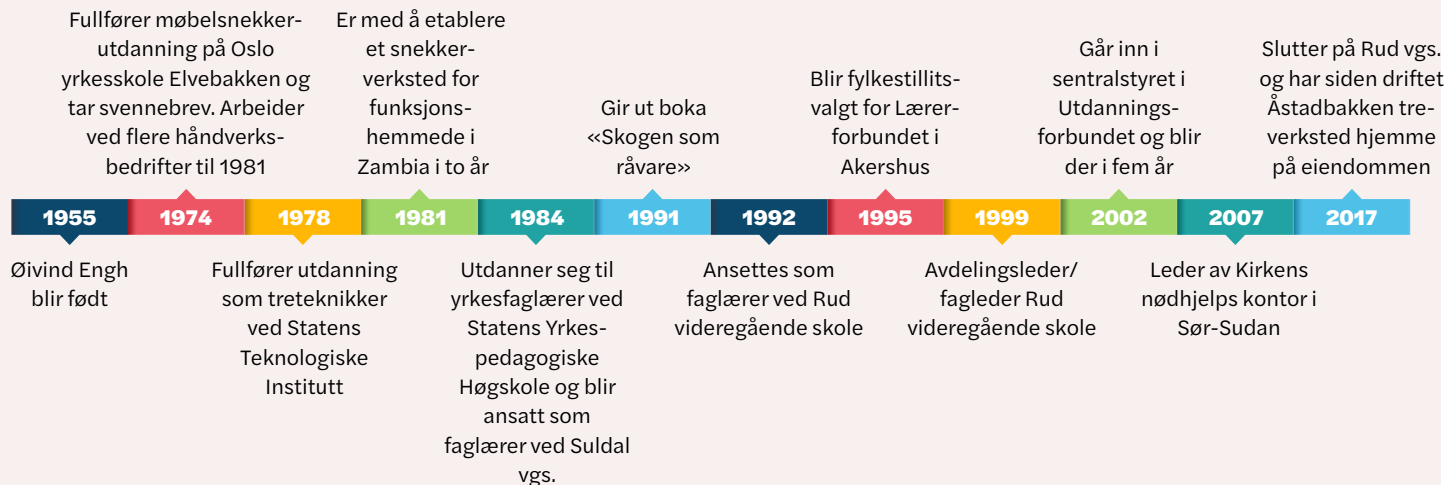

tillitsvalgt på alle nivå. Men la oss ta det hele fra starten.

For hva skulle unge Øivind bli?

– Trebåtbygger. Den ideen var helt klar da jeg gikk på Ingieråsen ungdomsskole i Oppegård. Men jeg fikk ikke lov av mor. Hun mente jeg var i yngste laget til å flytte alene til Saltdalen videregående skole, litt sør for Bodø, der de hadde denne utdanningen.

Planene ble derfor endret litt, og tenåringen begynte på møbelsnekkerutdanning på Oslo yrkesskole Elvebakken. Her tok han også svennebrevet.

GLAD I HÅNDVERKET: Øivind Engh driver i dag sitt eget lille snekkerverksted, og et bord i massiv ask står på bestillings-listen.

GJORDE EN FORSKJELL: Fra tiden da Øivind var med og etablere et snekkerverksted for funksjonshemmede i Zambia.

RESTAURERER LAMU FORT: Øivind Engh arbeider sammen med lokale håndverkere.

I tiden etter arbeidet han en periode på Sleipnæs møbelfabrikk i Ski, som laget innredninger til sykehus og laboratorier, og hos Rasmus Solberg Møbelverkstad, som blant annet er kjent for produksjon av finere salongbord. Neste steg var Lederskole for treindustrien, som var en teknisk fagskole under Statens Teknologiske Institutt. Mesterbrevet kom også på plass.

UT I VERDEN

Interessen for globalt samarbeid våknet tidlig, og i 1981 dro Øivind ut med Fredskorpset til Zambia. Dette var i handikapåret, det var mye snakk om bistand, og håndverkeren var med og dro i gang et snekkerverksted der alle ansatte var funksjonshemmede. Der ble han i to år, og virksomheten fortsatte etter at han reiste hjem. Kona Ingerid var med og hadde oppdrag innen landbruk.

Noen år senere hadde fagmannen et interessant oppdrag for Norad. Han var på øya Lamu i Kenya, der gamlebyen i hovedstaden er kjent som den eldste og best bevarte swahiliske bosetningen i Øst-Afrika. Den står også på Unescos verdensarvliste.

På slutten av 80-tallet ble et gammelt fort bygget om fra fengsel til kultursenter. Det skulle huse kenyansk nasjonalmuseum, og det var viktig å ha kontroll på temperaturen inne.

– Jeg fikk denne jobben fordi jeg var håndverker, og hadde i løpet av et drøyt år kontakt med rundt 30 lokale snekkerverksteder. Tilliten hos de lokale fikk jeg fordi jeg snakket et håndverkspråk, sier Øivind Engh.

JOBB NÆR UNGDOM

Læreren våknet tidlig i Øivind, og i stedet for →

“I yrkesfag kommer vi nær de unge, og har en møteplass der vi kan gjøre fysisk arbeid sammen, enten du lager møbler, skrur bil, klipper hår eller gjør noe annet.

FAGLIG FELLESSKAP: En gruppe fagfolk samlet under skole-NM i møbelsnekring på Mysen i 2022. Det er fra venstre faglærer i møbelsnekring Pål Engedahl, rektor ved Møbelsnekkerskolen Edwin Haga Aastorp, møbelsnekkerveteran og foregangsmann Morten Hiorth og Øivind Engh, leder av arbeidsgruppa i Oslo Snekkermesterlaug, som arbeider med rekruttering og konkurranser.

PÅ GAMLE TOMTER: Øivind Engh var for ikke lenge siden tilbake til stedet i Zambia der han drev snekkerverksted. Bygningen står fortsatt, men aktiviteten er lagt ned.

å fortsette som møbelsnekker gikk veien til Statens Yrkespedagogiske Høgskole, og jobb som faglærer på Suldal videregående skole i Rogaland. Han hadde permisjon for å ta oppdraget på Lamu, og bistandsarbeidet har alltid fortsatt ved siden av jobben som lærer og tillitsvalgt.

– *Hvorfor ble det skole?*

– Jeg var en habil håndverker og hadde lyst til å jobbe med mennesker, og jeg tenkte at det er det skolen trenger. I yrkesfag kommer vi nær de unge, og har en møteplass der vi kan gjøre fysisk arbeid sammen, enten du lager møbler, skruer bil, klipper hår eller gjør noe annet. Dette er mestringslære, som allmennfaglærerne ofte misunner oss. De som underviser, må ha god faglighet, både som yrkesutøver og rent pedagogisk, sier Øyvind Engh, som mener at elevene burde hatt mange flere praktiske oppgaver i grunnskolen.

DE KLOKE HENDENE

Da Øivind var lærer på Suldal videregående skole, hadde elevene mekket sykler, bygget hytte i trærne og lært seg å bruke verktøy før de begynte.

– De hadde praktisk erfaring fra tidlig oppvekst, og de som kom fra gård, kunne alt mulig.

Øivind trekker også fram en annen fordel fra den tiden.

– Aldersspennet var større, og 16-åringene, med ungdommelig uro i kroppen, fikk ofte klassekamerater som var noe år eldre. De hadde gjerne vært ute i yrkeslivet og var klare til å få en utdanning, og denne miksen var både sosialt bra og en fordel for læringen.

Yrkesfagene på videregående er også i ferd med å bli teoretisert. Verkstedene tar for stor plass og bygges ned, og materialene er for dyre. Yrkesutdanning er også undervurdert som en karrierevei, og kompetansen i å kunne utføre et håndverk blir ikke verdsatt fullt ut, mener den pensjonerte læreren. Han ser en stor verdi i det som betegnes som kloke hender. Det er praktisk viten, som trengs for å skape godt håndverk.

– Nå er det mye snakk om å få skoleverkstedene tilbake. Det er helt supert, og de er viktige for alle. Selv om du er akademisk i hodet, har du nytte av det praktiske. Dette er allmenndanning. Det du har i fingrene, kan du også dra nytte av teoretisk, og vi har hatt en uheldig sortering, mener læreren og håndverkeren.

ALLTID FAGFORENING

Da Øivind Engh begynte som lærer på Suldal videregående, meldte han seg inn i Norsk Faglærerlag. Så gikk veien via Lærerforbundet til sammenslåingen med Utdanningsforbundet i 2002.

I 1992 flyttet Øivind fra Rogaland og ble yrkes-

faglærer på Rud videregående skole i Bærum. Der ble han raskt skoletillitsvalgt, og fra 1995 til 1999 var han fylkestillitsvalgt for Lærerforbundet Akershus. Innsatsen ble lagt merke til, og etter sammenslåingen ble han valgt rett inn som første vara til sentralstyret i Utdanningsforbundet. I ti år var han borte fra undervisningen for å drive med fagforeningsarbeid.

– Som tillitsvalgt på arbeidsplassen var jeg opptatt av å opprettholde samtalen mellom skolens ledelse og de ansatte, og prøve å formidle hva medlemmene i Lærerforbundet på Rud ønsket å legge vekt på. Som tillitsvalgt på fylkesnivå skulle jeg i tillegg påvirke systemet og drive utdanningspolitikk, sier Engh.

I sentralstyret i Utdanningsforbundet ble det mer rendyrket politisk arbeid. I tillegg til å utvikle Utdanningsforbundets generelle politikk var det Øivinds jobb å løfte fram fag- og yrkesopplæringen, både i forbundet og i forhold til sentrale myndigheter. Dette førte også til at han ble representant i flere relevante råd og utvalg.

Læreren og fagmannen er klar på at det har vært en kamp å ta vare på de klassiske yrkesfagene, og innad i Utdanningsforbundet har han kjempet hardt for å gjøre dem synlige nok i den store lærergruppen.

– Det er utfordrende å få til en nærhet, og det å løfte fram yrkesfagene kommer ikke av seg selv. Det unike med oss er at vi som lærere har en yrkesfagbakgrunn.

– *Hadde det vært en fordel om dere hadde hatt et eget forbund, som tidligere?*

– Nei, jeg mener vi blir sterkere sammen og må ta ulikhetene internt.

EN DEL AV SAMME KLODE

Parallelt med jobbene som lærer og fagforeningsmann har Øivind alltid vært engasjert i internasjonalt arbeid, og oppgavene har vært mange. Han har blant annet vært rådgiver for utdanningsdirektøren ved FN-organisasjonen UNRWA, i Amman. I flyktningleirene i Jordan, Libanon, Syria, Vestbredden og Gaza var det 5,3 millioner registrerte palestinske flyktninger, og UNRWA education driftet rundt 700 utdanningsinstitusjoner med cirka 500 000 elever. Øivind skulle i hovedsak lage et utkast til overordnet styringsdokument om hvem som hadde ansvar for hva.

– Det er mange kulturulikheter i disse landene, og vi skulle definere hva en FN-skole er, i forhold til palestinske flyktninger.

Flere av bistandsprosjektene Øivind har deltatt i, har tatt utgangspunkt i yrkesopplæring, og han var også en lang periode kontaktperson for det palestinske lærerforbundet.

I 1992 ga fagmannen ut boka «Skogen som råvare» i samarbeid med Kirkens Nødhjelp og medforfatter

Asle Kristiansen. Den ble skrevet hovedsakelig med tanke på snekkerlinjene i de videregående skolene og de tekniske fagskolene, og målet var å dekke de globale forholdene i miljølære, og vise treets vei som råvare. To år senere kom en lærerveiledning til støtte under Operasjon Dagsverk.

– *Hva er grunnen til at du er så opptatt av internasjonalt arbeid?*

– Jeg bare må, for det gir perspektiv på alle måter. Vi er jo alle en del av samme klode og må gjøre det beste ut av det. Det globale påvirker oss også lokalt. For meg gir det også mye personlig, ved å bli kjent med folk og miljøer som lever på sine måter. Klimamessig representerer vi kanskje en viktig del av problemet med vårt overforbruk av naturressurser og overbelastning? spør Øivind Engh.

Som møbelsnekker er det faglig relevant for han å lære mer om råvaresituasjonen, materialbruk, håndverkstradisjoner og mye mer.

I dag sitter Øivind blant annet i styret for støttegruppen Sudan og Sør-Sudan, et område der han også har vært tidligere for Kirkens Nødhjelp.

SNEKRING OG FRILUFTSLIV

Siden Øivind sluttet som lærer på Rud videregående skole i 2017, har han drevet det lille snekkerverkstedet. Han samler stadig treverk, som legges til tørk, og han samarbeider også med en møbeltapetserer om å restaurere møbler. Før jul pleier han å delta på noen få julemarked, der han selger sine egne kjøkkenredskap, som er blitt veldig populære.

– Dette er noe av det hyggeligste, sier snekkeren.

Noen båtbygger er han aldri blitt, men han har lekt med tanken om å bygge sin egen holmsbupram.

Når Øivind får stikkordet sport, rister han på hodet og bytter det ut med friluftsliv. Som medlemmer av Den Norske Turistforening (DNT) er han hyttevakt på Lågaros to-tre uker om sommeren. Han og kona har også en liten båt og tar sommerturer med telt ut i Oslofjorden.

Stabler med bøker ligger i stua. Av det siste han har lest, liker han veldig godt «Et Gaza-liv» av Marte Heian-Engdahl. Dette er en palestinsk familiefortelling som reiser bakover i tid og kobler det nære og private opp mot storpolitikken. «Ufred» av Åsne Seierstad ligger på vent.

Gammel, norsk historie i Øst-Afrika er også av det som fenger, og Øivind er stadig på leting etter misjonsbøker og annet fra før 1920.

– *Hva hadde du valgt hvis du skulle ha utdannet deg på nytt?*

– Jeg tror det måtte ha blitt å ta samfunnsfag, og min greie måtte være å ha håndverket som inngangsport, sier Øivind Engh. ●

“Nå er det mye snakk om å få skoleverkstedene tilbake. Det er helt supert, og de er viktige for alle. Selv om du er akademisk i hodet, har du nytte av det praktiske.

Yrkesfagsentre i vekst – norske initiativer i en europeisk sammenheng

De siste årene er det etablert flere yrkesfagsentre i Norge med mål om å styrke kvalitet, relevans og samarbeid i fag- og yrkesopplæringen. Samtidig utvikles det europeiske initiativer med lignende ambisjoner. Til sammen peker dette mot en tydeligere satsing på sterke fagmiljøer, kunnskapsutvikling og tettere koblinger mellom utdanning og arbeidsliv. Dette er ikke to parallelle prosesser, men i stor grad en felles retning.

Det skjer mye i samspillet mellom norsk utdanningspolitikk og europeiske initiativer på utdannings- og arbeidslivsfeltet. Nye initiativer i EU setter retning for hvordan fag- og yrkesopplæringen skal utvikles, samtidig som det i Norge etableres flere sentre og fagmiljøer med store ambisjoner på yrkesfagenes vegne.

HERNING-ERKLÆRINGEN

En viktig milepæl nå er Herning-erklæringen (2025), som legger rammene for videre utvikling av fag- og yrkesopplæringen i Europa fram mot 2030. Den vektlegger særlig samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv, styrket kvalitet i opplæringen og behovet for kompetanse til grønn og digital omstilling. Samtidig understrekes betydningen av partssamarbeid, gode rammevilkår og et solid kunnskapsgrunnlag for politikkutvikling.

Herning-erklæringen (2025) bygger videre på Osnabrück-erklæringen, som løftet fram fag- og yrkesopplæring som et sentralt virkemiddel for økonomisk og

ASTRID KRISTIN MOEN SUND
UTDANNINGSFORBUNDET

Astrid Sund er ansatt i Seksjon for samfunn og analyse i Utdanningsforbundet, der hun blant annet arbeider med forskningspolitikk. Hun har lang erfaring fra arbeid med yrkesfaglærerutdanning og fag- og yrkesopplæring, blant annet som vararepresentant til SRY, og er i dag medlem av rådets internasjonale gruppe.

samfunnsmessig omstilling. Her pekes det blant annet på behovet for sterkere samarbeid mellom utdanning, arbeidsliv og forskningsmiljøer, og utvikling av nye samarbeidsformer og fagmiljøer i yrkesopplæringen.

ROLLE I EUROPEISK POLITIKK

En sentral, men ofte underkommunisert dimensjon i denne utviklingen er rollen til yrkesfaglærerne. Lærere og instruktører løftes fram som avgjørende for kvalitet,

relevans og omstillingsevne i fag- og yrkesopplæringen. Dette handler ikke bare om tilgang på lærere, men om kompetanse, muligheten for etter- og videreutdanning, profesjonsutvikling og sterke fagmiljøer.

Yrkesfaglærerne har en særskilt posisjon i skjæringspunktet mellom utdanning og arbeidsliv. De skal ikke bare ivareta pedagogiske oppgaver og oppdatert yrkesfaglig kompetanse, men også bidra til elevenes helhetlige opplæring, motivasjon og gjennomføring, og til å utvikle relevante og praksisnære opplæringsløp i samarbeid med arbeidslivet. Dette forutsetter lærerutdanninger, tilbud om relevante masterutdanninger og et etter- og videreutdanningstilbud som er tett koblet til praksisfeltet, universiteter og høyskoler, og til utviklingen i arbeidslivet. Dermed blir også yrkesfaglærerutdanningene en nøkkel i realiseringen av de ambisjonene som løftes fram i europeisk politikk.

UH-SEKTOREN

I denne utviklingen får universiteter og høyskoler en tydeligere rolle. Yrkesopplæring ses i økende grad i sammenheng med høyere utdanning og forskning, både i politikktutforming og i utvikling av nye samarbeidsformer. Dette innebærer en tettere kobling mellom fag- og yrkesopplæring, yrkesfaglærerutdanning og forskningsmiljøer.

I Norge ivaretas dette blant annet gjennom etablerte yrkesfaglærerutdanninger. For eksempel tilbyr OsloMet treårig →

*«Yrkesfaglærerne har en særskilt
posisjon i skjæringspunktet mellom
utdanning og arbeidsliv.»*

*«Utviklingen av yrkesfagsentre og styrkingen av yrkesfaglærer-
utdanningene kan dermed ses i sammenheng: Begge deler er viktig
for å bygge sterke fagmiljøer, utvikle et bedre kunnskapsgrunnlag og
sikre at politiske ambisjoner faktisk omsettes i praksis.»*

yrkesfaglærerutdanning, og Universitetet i Agder tilbyr praktisk-pedagogisk utdanning for yrkesfag (PPU-Y) – lærerutdanninger som har en sentral rolle i å koble forskning, utdanning og praksisfelt tettere sammen og i å utdanne kompetente yrkesfaglærere.

NYE SENTRE

Parallelt med utviklingen i Europa er det i Norge etablert flere sentre som skal bidra til å styrke fag- og yrkesopplæringen. Disse initiativene kan også forstås som en del av en bredere kunnskapspolitisk satsing, der utvikling av kunnskapsgrunnlag og systematisk erfaringsdeling står sentralt. Et viktig bakteppe er rapporten *Utreddning av et nasjonalt senter for yrkesfag* (Kunnskapsdepartementet, 2023), som peker på behovet for sterkere fagmiljøer, bedre koordinering og mer systematisk kunnskapsdeling. Samtidig fremheves mangelen på et samlet kunnskapsgrunnlag for fag- og yrkesopplæringen, noe som gir et tydelig grunnlag for etableringen av yrkesfagsentre.

Ved Universitetet i Agder er Senter for yrkesfag og opplæring i arbeidslivet (SYA) etablert for å utvikle yrkesopplæringen i tett samarbeid med skoler og lærebedrifter. Senteret arbeider med forskning, utvikling av undervisningsopplegg og utprøving av nye metoder, og bidrar også til kunnskapsutvikling gjennom masterprosjekter.

Ved OsloMet er Senter for kunnskap om yrkesfag (SKY) etablert som et nasjonalt kunnskapsmiljø. Her utvikles blant annet

en digital kunnskapsbase som samler forskning og faglige ressurser om yrkesfag, og som skal gjøre kunnskap mer tilgjengelig for lærere, forskere og beslutningstakere.

Både SYA ved Universitetet i Agder og SKY ved OsloMet er tett knyttet til yrkesfaglærerutdanningene ved institusjonene. Denne nærheten til lærerutdanningene bidrar til å styrke koblingen mellom forskning, utdanning og praksisfelt, og gir et særlig grunnlag for å utvikle mer praksisnære og relevante yrkesfaglærerutdanninger.

I 2025 ble Nasjonalt senter for yrkesfag (NSY) åpnet i Molde. Senteret er et nasjonalt knutepunkt for kunnskapsutvikling og samarbeid, og har en annen organisato-

risk forankring enn de universitetsbaserte sentrene. NSY er en del av Utdanningsdirektoratet og tydelig forankret i treparts-samarbeidet, noe som skiller dette senteret fra andre sentre i kunnskapssektoren.

Til sammen illustrerer disse initiativene hvordan utviklingen av sterke fagmiljøer, systematisk kunnskapsutvikling og tettere samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv står sentralt i norsk yrkesopplæring.

BETYDNING FOR LÆRERPROFESJONEN

Samtidig er det viktig å understreke at disse sentrene ikke bare utvikler systemer og samarbeid, men også bidrar til profesjonsutvikling for yrkesfaglærere. Gjennom forskning, utviklingsarbeid og samarbeid

FAKTA

Københavnprosessen

- Københavnprosessen er EUs og EØS-landenes samarbeid om fag- og yrkesopplæring, etablert i 2002. Målet er å styrke kvalitet, relevans og gjensidig anerkjennelse av yrkesfaglige kvalifikasjoner i Europa.
- Samarbeidet bygger på frivillig koordinering mellom landene, der nasjonale myndigheter har ansvar for egen utdanningspolitikk, men følger opp felles mål, prioriteringer og verktøy. Arbeidet skjer i samarbeid mellom myndigheter, partene i arbeidslivet og utdanningsinstitusjoner, inkludert universiteter og høyskoler.
- Retningen utvikles gjennom ministermøter og felles erklæringer, som Osnabrück-erklæringen (2020) og Herning-erklæringen (2025). I senere år er det lagt økende vekt på samarbeid mellom fag- og yrkesopplæring, høyere utdanning og forskning, blant annet gjennom utviklingen av partnerskap som Centres of Vocational Excellence (CoVEs).

med lærerutdanningene kan sentrene styrke kunnskapsgrunnlaget for undervisning og bidra til mer praksisnær og relevant opplæring.

Dette peker mot en utvikling der yrkesfagsentre, yrkesfaglærerutdanninger og praksisfeltet inngår i tettere samarbeid mellom lærerutdanning, praksisfelt og forskningsmiljøer. Denne utviklingen i Norge må også ses i lys av nye samarbeidsformer i Europa.

I EU har initiativet Centres of Vocational Excellence (CoVEs) fått en sentral rolle. Dette er partnerskap som kobler fag- og yrkesopplæring, arbeidsliv og UH-sektoren. Målet er å styrke kvalitet og relevans i yrkesopplæringen gjennom tettere samarbeid mellom utdanning, forskning og arbeidsliv, og å utvikle mer innovative og arbeidslivsrelevante opplæringstilbud.

ERASMUS+

CoVEs er særlig forankret i Erasmus+-programmet, som gir støtte til tverrnasjonale samarbeidsprosjekter. Gjennom EØS-avtalen deltar også norske aktører i disse initiativene. Samtidig inngår CoVEs i en bredere europeisk politikk, der samarbeid, kunnskapsdeling og utvikling av sterke fagmiljøer løftes fram som sentrale virkemidler.

For norske skoler og lærere betyr dette nye muligheter for samarbeid, prosjektutvikling og tilgang til europeiske fagmiljøer. Samtidig forsterkes behovet for å utvikle et

solid kunnskapsgrunnlag som kan støtte både praksis og politikkutforming.

ØKTE FORVENTNINGER

Selv om utdanningspolitikken i hovedsak er et nasjonalt ansvar, påvirkes utviklingen i Norge i økende grad av europeiske prosesser. Initiativer som CoVEs og Erasmus+ legger føringer for hvordan fag- og yrkesopplæringen kan organiseres, finansieres og utvikles.

For norske lærere og utdanningsinstitusjoner betyr dette ikke bare nye muligheter, men også økte forventninger. Yrkesfaglærerne blir sentrale aktører i å realisere ambisjonene om kvalitet, relevans og omstilling i fag- og yrkesopplæringen.

SAMMENHENGEN

Utviklingen av yrkesfagsentre og styrking av yrkesfaglærerutdanningene kan dermed ses i sammenheng: Begge deler er viktig for å bygge sterke fagmiljøer, utvikle et bedre kunnskapsgrunnlag og sikre at politiske ambisjoner faktisk omsettes i praksis.

Samtidig peker dette mot en utvikling der kvaliteten i yrkesfaglærerutdanningene i økende grad avhenger av tett samarbeid mellom forskning, utdanning og praksisfelt. Sentre som er koblet til yrkesfaglærerutdanningene, kan her spille en viktig rolle ved å bidra til mer praksisnære, forskningsbaserte og relevante utdanningstilbud.

På denne måten blir utviklingen av

yrkesfagsentre ikke bare et spørsmål om organisering, men om hvordan kvalitet i fag- og yrkesopplæringen utvikles – gjennom samspillet mellom politikk, profesjon og kunnskap. ●

Referanser:

Council of the European Union. (2020). Council recommendation on vocational education and training (VET) for sustainable competitiveness, social fairness and resilience.

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. Sentre for fremragende fag- og yrkesopplæring (CoVEs).

European Commission. Erasmus+ programme guide: Key action 2 – Centres of vocational excellence.

Herning Declaration. (2025). Herning declaration on attractive and inclusive vocational education and training 2026–2030.

Kunnskapsdepartementet. (2023). Utredning av et nasjonalt senter for yrkesfag.

OsloMet. (2024). Senter for kunnskap om yrkesfag (SKY).

Osnabrück Declaration. (2020). Osnabrück declaration on vocational education and training as an enabler of recovery and just transitions.

Universitetet i Agder. (2019–2024). Senter for yrkesfag og opplæring i arbeidslivet (SYA).

Utdanningsdirektoratet. (2026). Nasjonalt senter for yrkesfag.

Utdanningsforbundet. (2025). Herning-erklæringen – del av Københavnprosessen: Felles mål og tiltak for yrkesfag i Europa 2026–2030 (Faktaark 18/2025).

Utdanningsforbundet. (2026). Senter for yrkesfag – utvikling av fagmiljøer i Norge og i europeisk politikk (Faktaark 9/2026).

Tar vare på kulturarven – og rekrutterer fra hele landet

Praktikerne strømmer til Plus Skolen i Gamlebyen i Fredrikstad. Her er de tradisjonelle håndverksfagene så populære at elever kommer fra hele landet. Etter tre år tar de svenneprøven.

TEKST OG BILDER TERJE HANSTEEN

Plus Skolen er en liten skole med små klasser, og det gir mulighet for tettere oppfølging av elevene våre. Vi ser at gode læringsmiljøer gir gode læringsutbytter. Elevene trives her fordi de får god oppfølging. Dermed mestrer de mer, og de blir mer fornøyde. På den årlige elevundersøkelsen scorer vi veldig høyt, forteller skoleleder og mangeårig gullsmed Bjørn Tønnesen.

Plus Skolen utdanner gullsmeder, skomakere, urmakere og båtbyggere.

– Det som kjennetegner dem som søker seg hit, er at de

har en drøm om å skape noe med hendene. De er praktikere, ikke teoretikere. Det gjelder samtlige. Det er også veldig få som slutter ved skolen.

HAR IKKE LYST TIL Å SLUTTE

Elevene bekrefter det Tønnesen forteller til Yrke. De trives så godt at de egentlig ikke har lyst til å slutte, sier Thea Sofie Sommerstad (25) og Maya Bjørnsen (28), som snart skal ta svenneprøven som gullsmeder.

– Skolen har virkelig innfridd forventningene vi hadde, så vi skulle gjerne ha vært her noen år til. Vi gleder oss hver dag til å gå på skolen. Arbeidet her er gøy, og vi har fått venner for livet, sier Maya, som tidligere jobbet som lærer i kunst og håndverk på Hvaler.

– Elevene jeg jobbet med, var dyktige og motiverte. Et par av dem hadde lyst til å satse på kunst, men var usikre på om de turte. Jeg motiverte dem til å følge talentet sitt og drømmene sine, og tenkte: «Kanskje skal jeg følge mitt eget råd?»

For Thea, som også begynte på vg2, var det interessen for kunst og håndverk som førte henne til skolen i Fredrikstad. Mormoren hennes var selger hos en gullsmed, noe som skapte interessen for smykker.

– Hvilke forventninger hadde dere da dere startet?

– Det var vanskelig å se for seg hvordan det var her. Jeg visste ingenting. Men nå føler jeg at jeg ikke har gått her lenge nok, og en bedre lærer enn Grethe Øvstegård Bodahl kunne vi aldri ha fått, sier Thea, og viser til faglig dyktighet og mye omsorg for elevene.

– Har muligheten til å tjene gode penger også vært en av grunnene til at dere valgte gullsmedlinja?

– Man har muligheten til å tjene gode penger, men da må man være ekstremt god eller finne en nisje. Det er gleden ved håndverket som er motivasjonen. Hvis penger er motivasjonen, finnes det andre yrker som gir det lettere. Det er det kreative som er så spennende, sier Maya.

Hun forteller at tredjeåret er intensivt. Etter avlagt →

JOBBSØKER: Thea Sofie Sommerstad har allerede begynt å søke jobber som gullsmed.

TRIVES: Ole-Teodor Støten Solbakken har funnet sin hylle i livet ved Plus Skolen på gullsmedlinja.

“Skolen har virkelig innfridd forventningene vi hadde, så vi skulle gjerne ha vært her noen år til.

MAYA BJØRNSEN (28)

GULLSMED: Maya Bjørnsen skal snart ta svenneprøven, men har egentlig ikke lyst til å slutte på skolen.

INTIM: – Plus Skolen er en intim skole som gjør at vi har god tid og nærhet til elevene fra de starter, og helt til de tar svennebrevet, sier faglærer i gullsmedfaget, Grethe Øvstegård Bodahl.

BÅTBYGGING: Faglærer Tom Hemréus er ansvarlig for opplæringen av båtbyggerne. Bak fra venstre: Sigve Tobiassen Bjørkeboe fra Hamar, Even Flage fra Haugesund, Martin Vidme fra Oslo og David O'Boyle fra Irland.

svenneprøve vil hun gjerne spesialisere seg innen emalje, steinsetting eller filigran. Filigran kan hun lære i Norge, mens de andre spesialiseringene sannsynligvis krever utenlandsopphold.

Thea har allerede begynt å søke jobber i Oslo.

NÆRHET TIL ELEVENE

Faglærer Grethe Øvstegård Bodahl har jobbet 18 år ved Plus Skolen. Før hun begynte der, drev hun gullsmedbutikk i Rakkestad. Det som har motivert henne til å bli værende, er muligheten til å lære faget videre og ta vare på kulturarven. Hun stortrives.

Plus Skolen er en intim skole som gjør at vi har god tid og nærhet til elevene fra de starter, og helt til de tar svennebrevet. Vi blir godt kjent med dem, det skapes et trygt miljø, og de opplever mestring raskere. Særpreget her er at alle er glade i fagene sine. Det er også en fordel at elevene kan fullføre utdanningen her hos oss, sier Bodahl.

Hun forteller at elevene går i mange ulike retninger etter endt utdanning: Noen blir selvstendig næringsdrivende, noen jobber ved museer, mens andre havner i flyindustri eller medisinsk industri. Flere går videre på design, noen studerer i utlandet, og enkelte begynner ved Kunsthøgskolen i Oslo.

– Ledelsen er tydelig på hva målet er, og det gjør jobben min lettere. Jeg vet hva jeg skal gjøre, og får den støtten jeg trenger for å lære elevene så mye som mulig og klargjøre dem for en avsluttende fagprøve, sier hun.

– Skolen er inkluderende, og målet er at alle skal komme seg gjennom, uansett tidligere erfaringer. Livserfaringen er bred blant elevene, men interessen for tradisjonshåndverk er det som binder dem. Målet for mange er å lære et håndverk og bruke hendene i det daglige. Det klarer de etter endt skolegang hos oss. Ikke alle ender opp som trebåtbyggere, men nesten alle ender opp med et håndverk, sier Lauritz Wik Øie, faglærer i båtbygging ved Plus Skolen.

BEDRIFTENE VIL HA FERDIG UTDANNEDE

– Plus Skolen har blitt omtalt som en kulturarvskole av dagens regjering. Vi ser tydelig hvilke verdier det gir å lære bort et yrkesfag, både for det enkelte menneske og for samfunnet som helhet, sier Tønnesen.

Han forteller at skolen ønsker å være et kompetansesenter for håndverksfag, der de ulike linjene jobber tett sammen og har nytte av hverandre.

Han sier også at det finnes et visst samarbeid med offentlige videregående skoler. Enkelte elever som føler at de har valgt feil, kan få hjelp til å bytte, begge veier.

– Kongsberg videregående skole tilbyr også urmakerutdanning. Hva skiller dere?

– Kongsberg vgs. har kun vg2. Deretter må elevene ut og finne lærlingplass. Det slipper elevene våre. Hos oss har de praksis på skolen det tredje året.

Han forklarer at dette gir elevene en annen faglig bredde enn i lære i bedrift.

SKOMAKER: Marte Andrine Aschim Gundersen er på vei til å bli skomaker.

FAKTA

Plus Skolen

- Plus Skolen startet i 1958. Målet var å forene brukskunstnere, kunsthåndverkere og industrifag i et tettere samarbeid. 27 år senere, i 1985, ble den private videregående skolen en realitet.
- I dag har skolen 80 elever, med en kapasitet på 108. I fjor var det 120 søkere til 40 plasser. Skolen har 10 lærere.
- Muligheten til å utdanne seg til urmaker kom på plass høsten i fjor.
- Skolen tilbyr et treårig løp for alle, til forskjell fra andre videregående skoler, som har fireårige løp.
- Vg1 er et fellesår der elevene lærer håndverk, design og produktutvikling. De blir kjent med ulike kulturarver og håndverkstradisjoner, og kan forberede seg på hvilken linje de vil velge på vg2.
- Gullsmedlinja er den mest populære, og har derfor flest elever.
- Har man tatt vg1 ved en annen skole og har relevant bakgrunn, kan man starte direkte på vg2.
- På vg3 tar elevene svennebrev, i stedet for å gå to år som lærling, slik det er vanlig ved andre videregående skoler.

– Er man ute i bedrift som lærling, må man også produsere noe, kanskje bare én eller to ting. Da kommer man lett ikke videre i faget.

Han viser til at flere bedrifter heller ønsker ferdig utdannede enn lærlinger.

– Jeg snakket nylig med en urmakerbedrift som sa nettopp det.

I dag er det svært få urmakerlærlinger – færre enn fem i året – og det samme gjelder for flere av fagene skolen tilbyr.

FÅR ET NØDVENDIG TILSKUDD

Plus Skolen får et grunnfinansieringstilskudd for å dekke utgiftene ved å ha svært små klasser, blant annet i urmakerfaget.

– Her har vi plass til ti elever fordelt på vg2 og vg3. I fjor startet det tre elever. Andre skoler ville ha lagt ned et slikt tilbud med så få elever, men takket være tilskuddet går det rundt. Og at vi får dette tilskuddet, er vi evig takknemlige for, sier Tønnesen.

Såkalte rettselever fra ungdomsskolen har førsterett til skoleplass ved Plus Skolen. Deretter kommer voksne med rett til plass.

– Dette kan være folk som avsluttet etter ungdomsskolen, og som nå kommer til oss med en drøm. Ved omskolering kan de også få plass. Denne modellen er unik ved at voksne har rett til skoleplass, takket være privatskoleloven, forklarer han.

– *Hva er dine visjoner for framtiden for skolen?*

– Yrkesfag i Norge trenger et statusløft. Da må vi høyne kunnskapen og kompetansen. Ikke alle kan bli akademikere. ●

Bestill annonser for 2026

Utgivelsesplan
annonsefrist/utgivelsesdato

- 1 **11. februar** / 13. mars
- 2 **22. april** / 29. mai
- 3 **9. september** / 9. oktober
- 4 **4. november** / 4. desember

Visste du at annonser hos oss sees av 25 000 lesere?

ANNONSEKONTAKT
Grethe Ånerud i HS Media
E-post: utdanning@hsmedia.no
Telefon: 92 83 68 30

[utdanningsnytt.no/
annonser](http://utdanningsnytt.no/annonser)

Dorthea Sekkingstad
HØGSKULEN PÅ VESTLANDET

Elin Bø Morud
NTNU

Når fleire får sjå kva yrkesfag faktisk er

Mange elevar kjem til yrkesfag i vidaregåande skule utan heilt å vite kva dei har valt. Samtidig veit vi at mykje endrar seg når dei får arbeide praktisk og møte faga slik dei faktisk er. Kva skjer om fleire elevar får desse erfaringane tidlegare i utdanningsløpet?

Dei fleste som arbeider med yrkesfag i vidaregåande skule, har kjent på det: Elevar som kjem til vgs utan heilt å vite kva dei har valt. Nokre er usikre, andre har valt på sviktande grunnlag, og nokre har eigentleg ikkje valt i det heile – dei har berre hamna der.

Samtidig veit vi kor mykje som kan skje når elevane først får stå i verkstaden, på kjøkkenet, i salongen eller ute på anlegg. Når dei får arbeide praktisk, ta i bruk utstyr, ta ansvar – og oppleve at det dei gjer, faktisk betyr noko. Då skjer det ofte noko med både motivasjon, sjølvtilitt og arbeidsinnsats.

Dette gir grunn til å stille eit enkelt, men viktig spørsmål: *Kvifor ventar vi så lenge med å gi ungdom desse erfaringane?*

ARBEIDSLIVSFAGET – EIT FELLES ANSVAR

Arbeidslivsfaget i ungdomsskulen er meint å vere ein slik arena – der elevar får utforske yrke, prøve praktisk arbeid og sjå samanhangar mellom skule og arbeidsliv. Mange stader blir faget drive fram av engasjerte lærarar som gjer så godt dei kan innanfor meir eller mindre eigna rammer.

Realiteten er at mange ungdomsskular manglar både fasilitetar og yrkesfagleg kompetanse, noko som kan forklare at berre 75 prosent av skulane tilbyr arbeidslivsfaget. Dette er ikkje ei utfordring som kan – eller bør – løysast av ungdomsskulen åleine.

Her har vidaregåande skule, og særleg yrkesfaga, noko å bidra med. Ikkje fordi nokon har gjort ein dårleg jobb, men fordi *yrkesfagleg kompetanse, utstyr og læringsmiljø finst der dei finst* – og er vanskelege å flytte på.

NÅR SAMARBEID FÅR VEKSE FRAM OVER TID

I arbeidet vårt har vi undersøkt eit samarbeid i Voss herad, der yrkesfaglærarar i vidaregåande skule gjennom mange år har vore med på å utvikle arbeidslivsfaget i ungdomsskulen. Det starta ikkje som ein stor modell eller ein ferdig plan, men som eit forsiktig forsøk på å samle ressursar for å styrke kvaliteten i faget.

Over tid har samarbeidet blitt meir strukturert, betre forankra – og meir robust. I dag får ungdomsskuleelevar prøve fleire yrkesfaglege utdanningsprogram i autentiske omgjevnader, saman med lærarar som kjenner faga frå innsida.

Dette handlar ikkje om å vise fram yrkesfag som «reklame». Det handlar om å gi elevane eit realistisk møte med kvardagen i faga – både det krevjande og det meningsfulle.

EI RAMME SOM GIR BÅDE BREIDDE OG DJUPNE

Eit av grepa som har vist seg å vere særleg viktige i samarbeidet på Voss, er at elevane møter yrkesfaga gjennom ein tydeleg og gradvis struktur. På 8. trinn får elevane prøve alle dei yrkesfaglege utdanningsprogramma som dei to vidaregåande skulane i kommunen tilbyr. Det gir ein god smakebit og eit første møte med ulike fag, arbeidsmåtar og krav.

På 9. trinn får elevane høve til å velje tre til fire fag dei ønskjer å gå djupare inn i. Når dei kjem til 10. trinn, følgjer elevane eitt yrkesfag gjennom heile skuleåret. Undervisninga skjer i grupper på inntil 15 elevar og kombinerer praktisk arbeid i verkstad, på kjøkken og i andre fagrom med teori som er tett knytt til det dei gjer i praksis.

Både den praktiske og den teoretiske delen av undervisninga blir gjennomført av faglærarar frå vidaregåande skule. Det gir elevane kontinuitet, høg fagleg kvalitet og eit realistisk bilete av kva yrkesfaga faktisk inneber.

ERFARINGAR FRÅ VOSS

At både den praktiske og den teoretiske undervisninga blir gjennomført av yrkesfaglærarar frå vidaregåande skule, gir undervisninga ei tydeleg fagleg tyngde – og elevane møter yrkesfaga slik dei faktisk er, ikkje slik dei kan forklarast i eit klasserom.

Modellen gir elevane høve til å utforske ulike yrkesretningar, utvikle praktiske ferdigheiter og bli kjende med

“Det viktige er ikkje at alle vel yrkesfag. Det viktige er at vala blir meir informerte og meir gjennomtenkte – og at elevane får ei reell moglegheit til å ta egne val.

Dorthea Sekkingstad er dosent i pedagogikk og utdanningsleiing ved Høgskulen på Vestlandet. Ho har lang erfaring som undervisar i høgare utdanning og har gjennom ei årrekke arbeidd som lærar og rektor i skuleverket. Ho har omfattande forskings- og publiseringserfaring innan rettleiing, skuleleiing og profesjonell læring og utvikling, mellom anna med særleg vekt på kompetanseutvikling for yrkesfaglærarar.

Elin Bø Morud er førstelektor i skuleutvikling og livslang læring ved NTNU og leiar av NTNU KOMPIS. Ho har lang erfaring med gjennomføring og leiing av skuleutviklingsprosjekt, og har òg brei røynsle med utvikling av vidareutdanningstilbod for skulesektoren. Morud har arbeidd både som lærar og skuleleiar i ei årrekke. Forskinga og utviklingsarbeidet hennar er retta mot vidareutdanning, livslang læring og skuleutvikling i ulike former.

vidaregåande skulemiljø – alt innanfor ramma av eit strukturert og forpliktande samarbeid mellom skuleslaga. Lærarane som underviser i arbeidslivsfaget, framhevar at læreplanen gir eit stort handlingsrom og eit godt utgangspunkt for samarbeid på tvers av fag om tverrfaglege tema som HMS, berekraft, etikk og entreprenørskap. I tillegg blir det lagt vekt på at elevane skal lære å følgje arbeidsinstruksar, bruke fagterminologi og reflektere over både arbeidsprosessar og resultat.

KVA GJER DETTE MED ELEVANE?

Lærarar og skuleleiarar som er involverte i arbeidslivsfaget, peikar på mykje av det same: Når undervisninga blir praktisk, konkret og ekte, endrar mange elevar måten

dei møter skulen på. Dei får høve til å utvikle seg praktisk, samtidig som dei blir kjende med det vidaregåande skulemiljøet.

Nokre elevar opplever meistring for første gong på lenge. Andre blir meir medvitne om kva som krevst i eit yrke – og får større respekt for både fag og fagarbeidarar. Mange får eit betre grunnlag for å velje vidare, anten dei går mot yrkesfag eller studiespesialisering.

Det viktige er ikkje at alle vel yrkesfag. Det viktige er at vala blir meir informerte og meir gjennomtenkte – og at elevane får ei reell moglegheit til å ta egne val.

KVA BETYR DETTE FOR YRKESFAGA I VIDAREGÅANDE?

For yrkesfaglærarar og leiarar i vidaregåande skule kan →

Illustrasjon: Øyvind Hovland

Når fleire unge får sjå kva yrkesfag faktisk er – ikkje berre høyre om det – gir vi dei betre føresetnader for å velje, fullføre og trivast.

Kva skal til for å lykkast?

Erfaringane frå Voss peikar på tre sentrale faktorar:

FORANKRING

Arbeidslivsfaget må vere forankra både politisk og hos skuleeigar, leing og lærarar.

SAMARBEID

Løysingane veks ofte fram gjennom dialog – mellom lærarar, skuleslag og fagmiljø.

GEVINSTAR OVER TID

Kostnadene er avgrensa, medan gevinstane kan vere store: oppleving av motivasjon og meistring, meir informerte val, betre overgangar og mindre fråfall.

dette samarbeidet gi fleire gevinstar enn vi kanskje ser ved første augekast.

Elevane som kjem til vg1, har ofte

- eit meir realistisk bilete av yrket
- mindre frykt for verkstaden og krava som møter dei
- større tryggleik i valet dei har gjort
- og dei er allereie kjende med dei nye skuleomgjevnadene

For vidaregåande skule betyr dette at elevane møter opp med betre føresetnader for læring, deltaking og fagleg utvikling heilt frå starten.

Yrkesfaglærarar i vidaregåande skule får òg eit tidlegare møte med elevane – ikkje som karakterar eller diagnosar på eit papir, men som unge menneske i arbeid. Det gir eit langt betre utgangspunkt for relasjonsbygging, tilpassa opplæring og fagleg progresjon.

Fleire yrkesfaglærarar peikar dessutan på at undervisning i arbeidslivsfaget kan vere fagleg gjevande også for dei sjølv. Det gir variasjon i arbeidsoppgåvene, rom for relasjonsarbeid og ei kjensle av å bidra til noko som strekkjer seg utover eige klasserom.

KREJVANDE – MEN GJENNOMFØRBART

Samarbeid mellom ungdomsskule og vidaregåande skule krev meir enn gode intensjonar. Timeplanar må samordnast, skyss ordnast og ressursar prioriterast. Dette kan vere krevjande – særleg i ein pressa skulekvardag med avgrensa økonomiske rammer.

Erfaringane frå Voss viser likevel at dette let seg gjere når arbeidslivsfaget er forankra både politisk og i heile

skuleorganisasjonen – hos skuleeigar, leing og lærarar – og når ein har ei felles forståing av kvifor ein gjer det. Fleire peikar på at kostnadene knytte til arbeidslivsfaget er små samanlikna med gevinstane: meir treffsikre val, betre overgangar og mindre fråfall over tid.

DET KAN STARTE MED EI SAMTALE

Dette er ikkje ei ferdig oppskrift som kan kopierast. Skular, fagtilbod og lokale forhold er ulike. Men erfaringane frå Voss viser at yrkesfag i vidaregåande skule kan spele ei viktig rolle tidlegare i utdanningsløpet – dersom ein ønskjer det.

Kanskje startar det ikkje med ein stor plan, men med ei samtale:

- mellom lærarar
- mellom skuleslag
- mellom fagmiljø og leing

Øg derifrå kan ein utforske kva som er mogleg der ein er.

For når fleire unge får sjå kva yrkesfag faktisk er – ikkje berre høyre om det – gir vi dei betre føresetnader for å velje, fullføre og trivast. Det tener både elevane, yrkesfaga og samfunnet. ●

Kronikken byggjer på funn frå studien

Sekkingstad, D., Morud, E.B. & Hestholm, G. N. (2025). Ei styrking av arbeidslivsfaget gjennom samarbeid mellom ungdomsskule og vidaregåande skule. I J. Fossøy, Ø.H. Larsen, D. Sekkingstad & T. Årethun (red.), *Regional konkurransekraft. Fjordantologien 2025* (s. 142–165). Scandinavian University Press.
<https://doi.org/10.18261/9788215074764-25-08>

Jeg som redaktør garanterer deg som leser ...

... at vi i redaksjonen skal fortsette å skrive om det som er viktig for deg – like unikt på mobilen som i bladet!

Wenche Helene Schjønberg
ansvarlig redaktør i Yrke

Foto: Privat.

Påbygggs- paradokset

I følge NHOs kompetansebarometer for 2025 oppgir 64 prosent av bedriftene at de har et udekket kompetansebehov innen håndverksfagene. SSB mener Norge risikerer å mangle 85 000 fagarbeidere i 2035.

Bedriftene rapporterer om at kompetansemangelen bidrar til mindre vekst og aktivitet, og understreker behovet for å rekruttere flere til yrkesfagene. For selv om markedet svinger, er behovet for fagarbeidere konstant.

Da er det jo gledelige nyheter at andelen elever som søker seg til et yrkesfaglig utdanningsprogram på vg1, øker. 55 prosent av søkerne har yrkesfag som sitt første ønske. Dette lover vel godt for framtidig rekruttering av fagarbeidere? Eller?

Statistikken viser imidlertid også at andelen elever som søker påbygning til generell studiekompetanse, populært kalt påbygg, øker. 700 flere elever enn i fjor har nå søkt seg til påbygg etter vg2. På landsbasis er antallet søkere til påbygg 9350 elever. Som en konsekvens av dette er det 420 færre søkere til læreplass i år enn det var i fjor.

I 2025 begynte hele 25 prosent av yrkesfagelevne på påbygg etter vg2 istedenfor å gå ut i lære. Andelen er størst blant elevene på helse- og oppvekstfag, der nesten halvparten begynte på påbygg.

Samtidig som arbeidslivet skriker etter fagarbeidere, ser vi altså at en stor andel av yrkesfagelevne velger å skaffe seg studiekompetanse istedenfor fagbrev. Det kan selvsagt være mange årsaker til dette. Men som samfunn har vi et problem dersom vi ikke klarer å utdanne den kompetansen vi har behov for framover. Da må vi se nærmere på disse årsakene og gjøre noe for å snu utviklingen.

Vi vet at en del elever søker seg til et yrkesfaglig

utdanningsprogram selv om de allerede har bestemt seg for at de skal studere på høyskole eller universitet etter at de er ferdige på videregående skole. Dette gjelder kanskje spesielt innen helse- og oppvekstfag, noe også søkertallene bekrefter. Elevene begrunner det med at de får en mer praktisk opplæring som er tett knyttet til det de skal jobbe med senere, og at helsefag er minst like relevant for de som vil studere sykepleie, som det de studieforberevende utdanningsprogrammene er. Dette skjer også på andre yrkesfaglige utdanningsprogram, som kan oppleves relevante for elever som planlegger å ta høyere utdanning. Det å søke teknologi- og industrifag dersom man planlegger å ta ingeniørutdanning, er et eksempel på dette.

Ved å velge et yrkesfaglig utdanningsprogram får elevene en mer praktisk skolehverdag, de får gå i mindre grupper, og ikke minst slipper de noen fag, som de måtte hatt dersom de hadde valgt et studieforberevende løp. De har riktignok flere uketimer, og påbyggsåret er intenst, men de opplever likevel at dette er en mer attraktiv vei til studiekompetanse enn et studieforberevende utdanningsprogram. Hvorfor er det slik? Og hvordan kan man gjøre de studieforberevende løpene mer attraktive for disse elevene?

Så har vi selvsagt også mange elever som i løpet av de to første årene på yrkesfag finner ut at dette ikke er noe for dem. Da er det viktig at det finnes «overgangsordninger» som påbygg, slik at de slipper å begynne helt på ny. Denne muligheten er det utrolig viktig å beholde. Samtidig må vi unngå at påbygg blir en «snarvei» til studiekompetanse for elever som har planlagt studier på universitet og høyskole. I et system med karakterbasert inntak til

“Vi må unngå at påbygg blir en «snarvei» til studiekompetanse for elever som har planlagt studier på universitet og høyskole.

videregående skole er det også sånn at disse elevene, som ofte har et høyt karaktersnitt fra ungdomsskolen, går foran elever som faktisk planlegger å bli fagarbeidere. Mange av disse kommer kanskje ikke inn på det yrkesfaglige utdanningsprogrammet de ønsker, og ender opp på et studieforberedende utdanningsprogram, fordi «det var der det var plass».

Da sitter man igjen med yrkesfagelever som planlegger å studere istedenfor å ta fagbrev, samtidig som man har en betydelig andel demotiverte elever på studieforberedende utdanningsprogram som egentlig ønsket å ta fagbrev og bli fagarbeidere. Og det er nettopp dette som er «påbyggsparadokset».

Her er det behov for noen endringer. Målet må være at påbygg skal være en mulighet for de elevene som ombestemmer seg underveis, samtidig som det ikke må være en snarvei til studiekompetanse for de elevene som vet at de uansett skal studere. ●

Ingeborg Lovise
Tyse

LEDER YRKESFAGLIG FORUM
ingeborg.lovise.tyse@utdanningsforbundet.no

Tips oss

Er det spennende temaer innen yrkesfagopplæringen eller andre interessante saker på din skole vi bør skrive om?

Tips oss gjerne på e-post:
yrke@utdanningsforbundet.no

TENK OM VI MÅ SKJERMES FOR SKJERM

Noen ganger får jeg et anfall av skjermtress. Det kan for eksempel skje når jeg skal ha meg litt mat. På den annen side tror jeg det kan være et sunnhetstegn å ikke svelge alt digitalt helt ukritisk.

På noen år er telefonen nesten blitt en egen kroppsdel. Bare se deg rundt om enten du går på gata, rusler innom en kafé eller reiser med toget. På trening må instruktøren be deltagerne om å legge bort telefonen så de ikke skal tryne på tredemølla, og det hender at noen bare må sjekke noen meldinger midt i den rolige delen av yogatimen. «So what?» som tenåringsene vil spørre.

På den annen side er det tegn på at vi nærmer oss et skille.

UNIVERSALAPPARAT

«Telefonapparat», sa folk før i tiden. Det hang fast til ledning, og kunne ikke brukes til annet enn å ringe. Har du fortsatt en slik innretning, kan det hende du må forklare at du ikke bor på et museum.

Det er ikke mer enn 20 år siden vi ble kjent med smarttelefonen, og i dag finnes det nesten ikke grenser for hva en slik liten dings på rundt to hekto kan brukes til. Du kan handle, lage treningsprogram, sjekke kontoen, finne ut hvor ungene er, ha et øye med et par fotballkamper og le litt av noen spinnville kattunger, mens du rører i tomatsuppa. Etter maten vil bestemor gjerne ha litt skjermtid med barnebarna, og det tikker inn dugnadsliste fra borettslaget, og en «snap» fra ei venninne som er på prosecco-tur til Italia, fin i farten.

Det er ikke noe galt med dette, men det kan kanskje bli litt mye?

Og vi voksne har ikke så mye vi skulle ha sagt når de unge går i hi på rommet for å game, og det mases om skjermtid.

PRØVESKJERMBARN

Trøbbelet når utviklingen går veldig fort, er at det er vanskelig å henge med på konsekvensene. Både politikere og mange pedagoger har vært redde for at de yngste skulle bli datasinker. Derfor ble bøker og annet skiftelig materiale raskt byttet ut med nettbrett.

Nå har det vist seg at forsøksgenerasjonen dessverre også har mistet noe på veien. Forskning viser at det er kan være vanskeligere å lese digitalt, og det kan også være vrient for de yngste å tilegne seg kunnskap på denne måten. Så nå går vi mot «ja takk, begge deler».

SNAKKER MINDRE

Fortsatt er det mange av de eldste som ikke har tatt steget inn i den digitale verdenen, og det er helt klart at dette byr på problemer. Det er praktisk å kunne ha nettbank, sjekke e-post og være en del av det moderne samfunnet.

Så har vi alle dem som gjerne vil henge med i tiden, enten vi er unge eller gamle, og ikke helt har tatt innover oss at det er forskjell på å gi en skriftlig beskjed via telefonen og å snakke med noen personlig.

Bor du alene, kan det være trivelig å gå innom en butikk for å få seg en liten prat i stedet for å bestille via nett. Hos et reisebyrå kan du diskutere reisemål, og ringer du til et hotell for å bestille, må du gjøre rede for deg i telefonen.

Nå viser det seg at vi prater mindre enn før. Det er færre steder det er naturlig å veksle noen ord, og med dette

øker ensomheten, mens de verbale ferdighetene synker.

Det er færre steder det er naturlig å veksle noen ord, og med dette øker ensomheten mens de verbale ferdighetene synker.

SKJERMTRASS

Min verste skjermtress slår ut på restaurant når jeg ber om menyen og servitøren slenger innom og peker på en QR-kode på

ordet. Da blir jeg skikkelig «kvalm» og spør om jeg må ha telefon for å få mat. Forklaringene varierer fra at menyen skifter raskt til at ordningen festet seg i koronaperioden. Og av ansiktsuttrykket kan du lese at servitøren er lei kverulantkjerringer.

Nå kunne jeg jo ha brukt koden, men når Prinsesse Vilikke har fått fram vrangsidene, hender det at jeg reiser meg og går. I Trondheim en gang tok jeg turen over til nabostedet, spurte om det bare var QR-kode som gjaldt, og fikk til svar at dette var en ordentlig restaurant. Rettene

ble presentert, og vi diskuterte aktuelle vinvalg, eller kanskje en sider passet bedre. Det er slik jeg liker. Du blir litt smartere og innbiller deg også at maten smaker bedre. Dette er også vinn-vinn, for når jeg får beskrevet husets beste dessert, er jeg ikke vanskelig å friste.

NYE TIDER

Nå skal jeg ikke fyre opp under skjermangst, men det er helt klart at vi også er i ferd med å se en endring. Unge

kvinner står eller sitter på T-banen i London og leser bøker. Gjerne av det tykke slaget. Og jeg tror ikke vi skal bli forundret om det blir sett på som en taperegenskap å klamre seg til mobilen hele tiden. Folk vil vise at de har noe mer nyttig å henge fingrene i.

Er du lei alt skjermkjaset, finnes det vel en serie å slappe av med ;o)

Og jeg er glad for at denne teksten ikke er hamret ned på skrivemaskin med rettetast. ●

ANNONSE

Yrke
FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING 70. ÅRSJANG

TEMA: UNGDOMSBEDEL
Unge, stolte og med eget firma

Trond Moi fikk beskjed: For smart

Yrke
2,1 k følgere • Følger 45
Yrke er Norges eneste fagblad om yrkesopplæring. Yrke går tett på opplæringsarenaene. Yrke kommer
■ Skole Moderat

Alle Om Reels Bilder Følger Flerer

Bli med og følg oss du også!
@facebook.com/tidsskriftetyrke

Reiselivet skal vokse – men utdanningen svikter

Norsk reiseliv skal bli mer profesjonelt og bærekraftig. Likevel er utdanningssystemet organisert på en måte som svekker rekrutteringen til vertskapsfagene. Det rammer både fagarbeidere og yrkesfaglærere.

Regjeringen omtaler reiselivet som en «fremtidsnæring» som skal skape arbeidsplasser, eksportinntekter og levende lokalsamfunn. I Veikart for reiselivsnæringen (2024) slås det fast at norsk reiseliv skal bli mer lønnsomt, bærekraftig og profesjonelt. Næringen skal få tilgang til kompetent arbeidskraft og samtidig fremstå som en attraktiv arbeidsgiver for unge.

Men her svikter politikken: Utdanningsstrukturen som skal levere denne kompetansen, er bygget på en systemfeil. Vertskapsfagene, selve grunnmuren i reiselivets kompetanse, er plassert i utdanningsprogrammer som ikke er laget for dem. Resultatet er et system som verken utdanner nok fagarbeidere eller nok yrkesfaglærere til å realisere regjeringens mål.

FEIL HYLLE

De to sentrale vertskapsfagene i Norge i dag er servitørfaget og reiselivsfaget. Ingen av dem er plassert i et fagmiljø som speiler den kompetansen reiselivet etterspør.

Servitørfaget ligger i restaurant- og matfag (RM) – et program dominert av matproduksjon. Selv om mat og måltid henger sammen, havner servitørfagets kjerne – vertskap, kommunikasjon, kulturforståelse og gjestemøte – i skyggen av en helt annen fagtradisjon.

Reiselivsfaget er plassert i salg, service og reiseliv (SSR), sammen med fag der hovedtyngden ligger på sikkerhet, salg og kontorarbeid. Også her blir vertskap og opplevelsesdesign marginalisert, fordi programmet er bygget for andre yrkesidentiteter enn dem reiselivet representerer.

Slik skapes en systemfeil: Vertskapsfag plasseres i utdanningsprogrammer som ikke er utviklet for å ivareta dem.

FEIL STRUKTUR

Veikartet peker på at næringen mangler kompetent arbeidskraft, og at dette er en barriere for vekst. Men vi får

ikke flere yrkesfaglærere med vertskapskompetanse når utdanningsprogrammene ikke etterspør slik kompetanse.

RM rekrutterer kokker. SSR rekrutterer lærere med bakgrunn fra salg, administrasjon og sikkerhet. Ingen av programmene etterspør i særlig stor grad servitører eller reiselivsutdannede fagpersoner.

Det er derfor helt logisk, men dypt uheldig, at fagfolk fra reiseliv og servitørfaget ikke søker seg til yrkes-

faglærerutdanningen.

Strukturen ekskluderer dem før de i det hele tatt kommer inn døra.

“Hvis reiselivet virkelig skal være en fremtidsnæring, må utdanningssystemet speile den profesjonen vi sier vi vil satse på.”

FAGET SVEKKES

Når det ikke utdannes fagarbeidere, utdannes det heller ikke yrkesfaglærere.

Servitørfaget har hatt

sviktende rekruttering i flere tiår. Reiselivsfaget har vært plassert i en faglig kontekst som ikke tiltrekker ungdom som ønsker å jobbe med vertskap, opplevelser og gjestebehandling. Når få elever søker fagene, blir det få nye fagarbeidere, og dermed få som kan bli lærere.

Slik oppstår en ond sirkel:

Få elever → få fagarbeidere → få lærere → enda svakere fagmiljøer.

HINDRER REKRUTTERING

I store deler av Europa er hospitality et samlet og tydelig profesjonsområde. Utdanningen er synlig, attraktiv og faglig forankret. I Norge har vi derimot bygget et system som gjør det nesten umulig å rekruttere yrkesfaglærerne skolen trenger.

Dette er ikke et kompetanseproblem hos lærerne. Det er et systemproblem.

I veikartet beskrives behovet for vertskapskompetanse, opplevelsesutvikling og kulturforståelse. Likevel finnes

HER TRENGS FAGARBEIDERE: Reiselivet trenger flere fagarbeidere – men utdanningen leverer ikke nok. Illustrasjonsfoto: Fotolia

det ingen utdanningspolitisk strategi som sikrer at denne kompetansen faktisk bygges.

Det er et paradoks: Regjeringen vil at reiselivet skal bli en av Norges viktigste fremtidsnæringer – men utdanningssystemet er ikke rigget for å utdanne fagarbeiderne og yrkesfaglærerne som skal bære satsingen.

TRE GREP

Etabler et samlet vertskapsprogram i videregående opplæring. Norge trenger et felles utdanningsprogram som samler vertskapsfagene – slik det gjøres i store deler av Europa. Her bør servitørfaget og reiselivsfaget inngå, sammen med restaurantkokkfaget, som også er en sentral del av vertskapskompetansen. Et samlet program vil gi fagene en felles profesjonsidentitet, styrke elevrekruteringen og etablere et tydeligere utdanningsløp for hele hospitality-feltet.

Gi fagene tilbake sin identitet. Vertskap, gjestebehandling og opplevelsesdesign må forstås som egne profesjoner – ikke som små moduler i programmer dominert av andre fagtradisjoner.

Sikre at reiselivssatsingen har et utdanningspolitisk fundament. Regjeringen må koble sine ambisjoner for reiselivet til en utdanningsstruktur som faktisk bygger kompetansen næringen etterspør.

FAG, IKKE VEDHENG

Hvis reiselivet virkelig skal være en fremtidsnæring, må utdanningssystemet speile den profesjonen vi sier vi vil satse på. I dag mangler fundamentet. Uten en reell satsing på vertskapsfagene vil veikartet bli stående som en visjon uten bærekraftig kompetanse i bunn.

Norge trenger et utdanningsløp som tar vertskap på alvor, og yrkesfaglærere som faktisk har vertskap som fagutdanning i sitt grunnlag. ●

Alle vil styrke yrkesfag – men få snakker om hvordan

I partiprogrammene er det lett å være for yrkesfag. Men når dette holdes opp mot diskusjonene i fagfeltet, blir det tydelig at enigheten ofte stopper ved overskriftene.

Nesten alle vil ha flere læreplasser, høyere status og bedre kobling til arbeidslivet. Men når man leser dette opp mot diskusjonene i fagfeltet, blir det tydelig at politikken ofte stanser ved overskriftene. Det store spørsmålet er ikke bare om fag- og yrkesopplæringen skal styrkes, det er alle enige om, men hvordan.

Fag- og yrkesopplæringsfeltet har i flere år diskutert hvordan framtidens system bør se ut. Hovedretningen peker ganske tydelig én vei: Norsk fag- og yrkesopplæring bør fortsatt være et tydelig yrkesfaglig system, forankret i yrker, praksis og arbeidsliv, men med sterkere broer til livslang læring, realkompetansevurdering og høyere yrkesfaglig utdanning. Samtidig ligger det en klar advarsel i materialet: Fleksibilitet må ikke bli et annet ord for oppsplitting, svekket fordypning og løsere kobling mellom opplæring og yrkesutøvelse.

VIKTIG KORREKTIV

Dette er et viktig korrektiv til den politiske samtalen. De fleste partier vil ha mer arbeidslivsrelevans. De fleste vil ha flere til å fullføre. De fleste vil gjøre mer for fagskolene. Men det er stor forskjell på å ville styrke yrkesopplæringen og å forstå hva som gjør yrkesfagene sterkere.

Arbeiderpartiet legger vekt på at yrkesfagene skal ha høy kvalitet og arbeidslivsrelevans, at flere skal få læreplass, og at høyere yrkesfaglig utdanning skal styrkes som et yrkesfaglig alternativ til universitet og høyskole. Partiet vil også ha mer fleksible løp og modulbasert opplæring for voksne. Høyre er inne på noe av det samme: sterkere dimensjonering etter arbeidslivets behov, enklere overgang mellom ulike løp, fagbrev på jobb i moduler og fagskoler som en likeverdig søyle i utdanningssystemet. Senterpartiet er kanskje det partiet som ligger nærmest fagfeltets egen tenkning, med sterk vekt på lærlingplasser,

opplæringskontor, regional forankring, samarbeid mellom skole og arbeidsliv og en tydelig styrking av fagskolene. FrP løfter også arbeidslivstilpasning, utstyr og sterkere vertikale muligheter i fagskolesystemet. SV skiller seg ut ved å legge større vekt på alternative løp, produksjonsskoler, retten til læreplass og veier til fagbrev for elever som ikke passer inn i standardmodellen.

FORTJENER ANERKJENNELSE

Det er mye her som fortjener anerkjennelse. Norsk politikk har i dag langt større oppmerksomhet om yrkesfag enn for bare noen år siden og det er lite konflikt rundt betydningen av yrkesfag og yrkesopplæringen. Det er bra. Men partiene har også en tendens til å snakke som

VIRKELIGHETSNÆR LÆRING: God yrkesopplæring handler ikke bare om flere plasser, men om sammenheng, fordypning og praksisnær læring. Her fra restaurant- og matfag i Malmö. Foto: Daniel Nilsson

om problemet først og fremst er mangel på fleksibilitet, mangel på læreplasser eller for lav status. Alt dette er reelle problemer. Likevel er det slående hvor lite oppmerksomhet som rettes mot det som fagfeltet selv diskuterer: forholdet mellom bredde og fordypning, mellom autentiske arbeidsoppgaver og skolelogikk, mellom helhetlig yrkeskompetanse og oppstykkede moduler.

Her ligger også den tydeligste spenningen mellom fagfelt og politikk. I fagmiljøene framstår modularisering som et tveegget sverd. For voksne, etter- og videreutdanning og deler av fagskolefeltet kan det være hensiktsmessig. Men i grunnopplæringen advares det mot at moduler kan svekke progresjon, sammenheng og yrkesidentitet. I partiprogrammene omtales fleksibilitet derimot nesten alltid som et

“Veien videre bør derfor være like enkel som den er krevende: Politikerne må lytte mer til kunnskapen som allerede finnes i fag- og yrkesopplæringsfeltet.

ubetinget gode. Det er forståelig politisk. Men det er faglig for enkelt. Yrkesopplæring blir ikke bedre bare fordi den blir mer oppdelt. Den blir bedre når elevene får delta i meningsfulle, praksisnære og faglig sammenhengende læringsløp.

VIRKEMIDLER FREMFOR INNHOLD

Et annet problem er at partiene i stor grad beskriver yrkesfag gjennom virkemidler, ikke gjennom innhold. De vil finansiere, dimensjonere, stimulere og organisere. Men hva slags opplæring skal disse virkemidlene faktisk føre til? Hva slags kompetanse skal utvikles? Hvordan skal opplæringen kobles til reelle yrker, ikke bare til et generelt arbeidsmarked? Hvordan skal man unngå at ønsket om effektivitet svekker faglig fordypning? Her har fagfeltet langt mer å bidra med enn partiprogrammene gir inntrykk av.

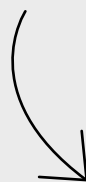
Det er derfor ikke nok å si at partiene og fagfeltet trekker i samme retning. Det gjør de, men bare på overskriftsnivå. Når vi kommer ned på nivået der kvalitet faktisk skapes, blir forskjellene tydeligere. Fagfeltet forsvaret et tydelig yrkesfaglig system med sterk arbeidslivsforankring, men også med respekt for faglig helhet, fordypning og yrkesdidaktikk. Politikken er oftere på jakt etter smidige løsninger, raske overganger og nye modeller, uten alltid å drøfte hva som kan gå tapt underveis.

IKKE SLAGORD ALENE

Veien videre bør derfor være like enkel som den er krevende: Politikerne må lytte mer til kunnskapen som allerede finnes i fag- og yrkesopplæringsfeltet. Ja, vi trenger flere læreplasser. Ja, vi trenger sterkere fagskoler. Ja, vi trenger mer fleksibilitet for voksne og bedre overganger videre i systemet. Men vi trenger også en tydeligere erkennelse av at god yrkesopplæring ikke bygges med slagord alene. Den bygges gjennom sterke fagmiljøer, god yrkesdidaktikk, kvalifiserte yrkesfaglærere og tett samarbeid med arbeidslivet og opplæringsløp som gir mening for dem som faktisk skal bli fagarbeidere. Partiene kan ikke bare love mer yrkesfag, de må vise at de forstår hva fag- og yrkesopplæring faktisk innebærer. ●

Hold deg
oppdatert.
Les Yrke på nett.
Last ned
appen!

utdanningsnytt.no/app

UTDANNINGSNYTT